

A TERMÉSZET

KIADJA: BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS
ÁLLAT- ÉS NÖVÉNYKERTJE
SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
BUDAPEST, XIV., ÁLLATKERT
TELEFON: 119-430

SZERKESZTI:
NADLER HERBERT
A SZÉKESFŐVÁROSI
ÁLLAT- ÉS NÖVÉNYKERT
IGAZGATÓJA

MEGJELENIK MINDEN HÓ 15-ÉN
ELŐFIZETÉSI DIJ:
EGY ÉVRE 6 PENGŐ
FÉLÉVRE 3 PENGŐ
EGYES SZÁM ÁRA 60 FILLÉR

XXXIV. ÉVFOLYAM

10. SZÁM

1938. OKTÓBER



BUDAI-BERKENYE (*Sorbus latifolia* var. *semiincisa*) A HÁRMASHATÁRHEGYEN.
Vajda László felvétele.

TARTALOM:

Rapaics Raymund dr.: Berkenyéink.

Boroviczény Aladár: A kőszálas fészkenél.

Nadler Herbert: Hubert-lakon.

Szilády Zoltán dr.: Apró történetek kiskertemből.

Abonyi Lajos dr.: Van-e fehér magyar puli?

Rövid közlemények.

Könyvekről.

Mi újság az Állatkertben?

FILLÉRES VASÁRNAPOK AZ ÁLLATKERTBEN!

Minden hónap első
vasárnapján

felnőttek 40 fillér

10 éven aluli
gyermek 20 fillér

beléptidőjüket fizetnek a
székesfővárosi
állat- és növénykertben

Aki tanulni, gyönyörködni és szórakozni akar, ezen a napon okvetlenül látogassa meg az állatkert.

Nappal: az összes állatok a szabad kifutókban láthatók.

Akvárium (tengeri és édesvízi állatokkal), kigyóház, pálmaház, lovaglás, kocsiszás, vendéglő, tejcsarnok.

GUNDEL

állatkerti vendéglő
kiváló konyháiról közismertek

P O L G Á R I Á R A K

Z E N E

Éttermei és terraszai a Gellért-szállóban a vidékről
felránduló közönség és külföldi látogatóknak
kedvelt szórakozási helye.



SCHREIER BÉLA

kereskedelmi részvénytárs.

BUDAPEST

VII., Izabella-utca 34. sz.

Tel.: 1-438-49 és 1-310-62

Vesz és elad

mindennemű szalás, és
szemes takarmányt,
őrleményféléket, gabona-
neműeket, fűszereket, hűve-
lyes és gyarmatárut.

megjelent
főátjegyzékiink

kérje ingyen és bérmentve.
megnyílt

Új üzletünk: VII. Baross-tér 16 sz.
a keleti p.u. indulási oldalán

Mauthner Ödön
magtermelő és magkereskedő R.T.
a megbízható és fajtiszta
vetőmag

a legolcsóbb.



Krétai-berkenye (*Sorbus aria* var. *cretica* f. *danubialis*) Budapesten, a Sashegyen.

Vajda László felvétele.

BERKENYÉINK.

Írta: Rapaics Raymund.

Hegyvidékeinken az erdők, berkek legszebb díszei közé tartoznak a berkenyék vagy süvöltények. Egyesek levelük alakjával, valamennyi színes termésével tűnik ki. A berkenyéknek almaszerű a termése. Ez alsó- vagy középállású, több — öt vagy kevesebb — termőlevélből alakult termőből és a környező vacokból képződik. Ilyen az alma, a körte, berkenye, birs, naspolya, galagonya és kőbirs gyümölcse. Ez a jellegzetes termés kapcsolja ezeket a növény-nemzetségeket közelebbi rokonságba.

Egyes jellemző tulajdonságai miatt azonban a berkenye-nemzetség a többi almatermésű rokontól könnyen megkülönböztethető. A birs és a naspolya virágai például magányosan nyílnak az ágak végén, az alma és a körte virágai rövid, gyakran ernyőszerű, kevésvirágú fürtben csoportosulnak, ellenben a galagonya és a berkenye virágzata dúsvirágú, sátorozó fürt. Amikor a berkenyék virágoznak, leginkább a galagonyákhoz hasonlítanak, s egyes berkenyéket régebben valóban a galagonya-nemzetségbe is soroltak. Pedig a berkenyét könnyű megkülönböztetni

bármely galagonyától. Felületesebb különbség például az, hogy a galagonya tövises, ellenben a berkenyének minden faja tövistelen. Ha pedig a berkenye gyümölcsét vizsgáljuk, kiderül, hogy a galagonya és berkenye között ebben is van jellegzetes különbség. A galagonya gyümölcsének a magvakat közvetlenül rejtő, legbelső rétege csontkemény, olyan, akár a szilva, barack, cseresznye gyümölcsében, ezért a galagonya termését az almatermések között csontármának nevezzük. Ilyen különben a kőbirs és a naspolya termése is. A berkenye gyümölcsében a magvakat körülzáró, belső termésréteg rugalmas, hajlékony, akár a pergament, ebben tehát az alma és a körte gyümölcséhez hasonlít.

Hazánkban a berkenyének egymástól nagyon különböző öt faja ismeretes. Már az ókorban névvel megkülönböztetett berkenyénk a házi-berkenye (*Sorbus domestica*). A görögök *oa*, a latinok *sorbus* néven ismerték. Azt tartják, hogy a latin *sorbus* az ősi kelta *szorb* szó ellatinosítása és *szorb* magyarul fanyart jelent. Ez nagyon jellemzi a berkenye gyümölcsét. A házi-berkenye



Lisztes-berkenye (*Sorbus aria*) a Borostyánkőhegységben. Vajda László felvétele.

középtermetű fa vagy cserje, levelei páratlanul szárnyaltak, a levélkéék száma 13—21, fonákukon eleinte molyhosak, hosszúkás-tojásdadok, kihégyezett fogasak. A virágzat dúsvirágú, a szirmok öt-hét milliméter hosszúak. A gyümölcs másfél-három centiméter hosszú, sárga, napos oldalán pirosuló, húsában éppúgy kősejtek képződnek, mint a körte gyümölcsének húsában. Csak túlérlett, elkásásodott állapotában élvezhető és ekkor kellemes ízű. Vagy nagyon későn szedik vagy pedig szalmán kiterítve tartják, amíg húsa elkásásodik.

Hazája a Földközi-tenger melléke, Spanyolországon, Olaszországon, a Balkánon, Oroszország déli szegélyén és Kis-Ázsián kívül Afrika északi szegélyén is honos. Már az ókorban is

ültették a gyümölcsösökbe, ezért a legújabb időkig azt tartották, hogy Magyarországra is a középkorban került a kolostorkertekbe. Ezt írtam róla jó magam is *A Természet* 1930. évi szeptemberi számában, egy pompás öreg háziberkenyefa képe mellé. Azóta azonban tüzetes növényföldrajzi vizsgálatunk néhány gyümölcsfajról, például a jóféle gesztenyeről, majd a dióról, kiderítette, hogy ezek a gyümölcsfajok nem a középkorban, hanem már sokkal régebben és eredetileg nem az ember közvetítésével, hanem természetes terjedés által a Balkánról honosodtak meg az országban és őshonosak a Magyar-Középhegységben is. Az újabb kutatások eredményei alapján ezekhez kell sorolnunk a háziberkenyét is. Ez a fa is a Mecseken és az Alpok alján húzódott fel a Magyar-Középhegységbe, ott a déli hegyoldalokon a vegyes erdőkben vadon nőtt példányai most is láthatók. Azok az öreg háziberkenyék pedig, amelyeket a pozsonymegyei Modorból, a vas megyei Szombathelyről, Nagypóséról, Kőszegdoroszlóról, Bozsokról, a somogymegyei Curgóról, majd északabbról Felsőbakáról, Görömböly-Tapolcáról és Ragályról ismertettünk, valószínűleg nem ültetett fák, hanem úgynevezett hagyásfák, ezeket az erdőirtás alkalmával mint már ismert és hasznos fákat meghagytak és belefoglaltak a gyümölcsösbe. Ilyen nagy, öreg berkenyefák a Magyar-Középhegység déli, verőfényes oldalain, már a középkori századokban is voltak, ezt

bizonyítják a középkori okiratokban gyakran említett »Berkenyemál« helynevek. »Mál«-nak nevezte a régi magyar ember a déli, napos hegyoldalokat, azokat a helyeket, amelyek legalkalmasabbak gyümölcsösnek és szőlőnek. Kár, hogy ez a szó az élő magyar nyelvből kiveszett, mert éppen a Magyar-Középhegységben növényföldrajzi szempontból igen jellemző fogalomnak volt rövid, s azóta nem pótolta nevé.

A háziberkenyéhez legjobban hasonlít a madárberkenye (*Sorbus aucuparia*). Az ókorban vadberkenyének nevezték és csak az Alpoktól északra és csak újabban kapta »madárfogó« nevét. *Aucupari* ugyanis a latin *avis capere* kifejezés összevonása és madárfogót jelent. Ez a berkenye a gyümölcskedvelő négylábú állatokon kívül sok madárnak

is kedves csemegéje, különösen szereti a seregély, mindenféle rigó, a nyírfajd, a süketfajd és még több madár. A régi madárfogók ezt jól tudták, ezért kelepccékbe, hurkaikba csalinak madárberkenyét tettek.

A madárberkenye szintén középtermetű fa vagy cserje, levelei is páratlanul szárnyaltak, de a levélkék száma valamivel kevesebb, csak 9—19, fonákukon molyhosodók vagy fehérmolyhosak, hosszúkáslándzsásak. Színük nyáron sötétzöld, ősszel gyönyörű sötétvérpáros. Sok szép őszi színeződésű fánk között is feltűnik. Virágzata nagyon dúsvirágú, a virágok galagonyaszagúak, kellemetlen illatúak, ezért a madárberkenyét némely vidéken bűdösberkenyének vagy csak bűdösfának nevezik. A szirmok négy-öt milliméter hosszúak. Gyümölcse gömbös, átmérője csak kilenc-tíz milliméter, de színe gyönyörű skarlátpiros. Ez a fa piros őszi lombja és a gazdag kocsányágazaton tömegesen már messziről feltűnő vörös gyümölcse miatt erdőnek, ligetnek valóságos drágaköve.

Nagy területen, nemcsak majdnem egész Európában, hanem Szibéria nyugati részén és Kis-Ázsiában is honos. Talajban nem válogatós, de a valamivel hűvösebb tájakat kedveli, ezért nálunk a Magyar-Középhegységnek csak magasabb tájain vagy hűvösebb völgyeiben honos. Gyakoribb az Alpok alján, másutt főképpen a magashegységi lomboserdőknek és általában a fenyveseknek különös díszje. A hegysegekben, nemcsak Európa déli részén, hanem az Alpokban és a Kárpátokban is, felhatol az erdőhatárig és a henyefenyő övében is a havasok pompás díszje. Hegyvidéken falakon, romokon, sőt más fákön is gyakran megjelenik, ilyen helyre természetesen madár viszi a magját. Az Alföldön a mai meleg korszakban, nem honos, valamikor azonban, amikor az időjárás sokkal hidegebb volt, azokban az évezredekben, amikor az Alföldön a mammut járt s a Tisza mentén havasi fenyők zöldeltek, a madárberkenye ott sem hiányzott. Tiszaugon a jégkori földrétegekben néhány madárberkenyefa törzsének maradványait találták.

Mint igénytelen, mégis kiválóan díszes fa nagyon alkalmas fasorokba, díszkertekbe, ott nemcsak az ember szemét gyönyörködteti, hanem télen sok madárnak ad táplálékot. Hasonló célra ültetik újabban északamerikai testvérét is, a világospiros, kisebb gyümölcsű amerikai-berkenyét

(*Sorbus americana*), noha madárberkenyénk minden tekintetben szebb.

Ismertetett két berkenyénknek szárnyas a levele. Az orvosi-berkenyének vagy barkócának (*Sorbus torminalis*) levele csak hegyeskarélyú, mintha a levélszárnyak aljukon összenőttek volna. Különösen az alsó karélpár a féllemez közepén is túlér. Ősszel az orvosi-berkenye lombja is vér-



Madárberkenye (*Sorbus aucuparia*) a Magas-Tátrában, a Fehérvízvölgyben. Vajda László felvétele.

piros, ezért ez is kiváló díszje az erdőnek. Orvosi rendeltetését tudományos neve árulja el; *tormina* ugyanis a vérhas latin neve, s ez a berkenye azért kapta már az ókori orvosoktól *torminalis* nevét, mert a vérhasnak volt gyógyszere. A vérhasban szenvedő beteget korunkban is eleinte gyümölcspeppel kezelik, de megelégednek nyers almapeppel. Egész Európában és a Kaukázusban, Kis-Ázsiában és Afrika északi részében honos, főképpen a tölgyesekben és a vegyes erdőkben nő, de a bükkösökből sem hiányzik. Gyümölcse másfél centiméter hosszú, többnyire viszástojásdad, eleinte vöröses-sárga, végül barna, világos pontozással. Inkább savanyú, mint fanyar, ezért savanyú berkenyének is nevezik. Régi századokban a városi piacokra is vitték. *Clusius* írja a XVI. században, hogy

szüret idején a bécsi piacra árulták.

A Magyar-Középhegységben nagyon régóta honos, az őskor ősemberé fáját tüzelőnek is használta, elszenesedett maradványai a Szelimbarlangban így maradtak ránk. A havasi fenyők hideg korszaka után, amelyben a madárberkenye, miként láttuk, leszorult az Alföldre, az éghajlat melegedni kezdett, s a Balkánról melegkedvelő fák nyomultak előre a Magyar-Középhegységbe, közöttük a melegkedvelő berkenyék, nevezetesen a házi-, az orvosi-, a széleslevelű- és a lisztesberkenye.

Felsorolásunkban tovább is a levél tagozottságát tartva szem előtt, a barkóca után berkenyéink között a széleslevelű-berkenye (*Sorbus latifolia*) következik. Ennek levelei majdnem olyan szélesek, amilyen hosszúak, karélyaik hegyesek és a csúcs felé merednek, de a legalsó karélypár sem hosszabb a féllemez harmadánál. Azt tartják, hogy ez a berkenye az orvosi-berkenye és az alább következő lisztesberkenye kereszteződéséből támadt keverékfaj. Nálunk a tíz-tizenkét centiméter hosszú levelű eredeti széleslevelű-berkenye ritka, csak az ország nyugati részén található. Annál jellegzetesebb azonban a Magyar-Középhegység dunántúli részén, tehát a Pilisben, a Vértesben a Budai-hegyvidéken és a Bakonyban kisebb-levelű változata, a budai-berkenye (*Sorbus latifolia* var. *semiincisa*), ezt az orvosi-berkenye és az ismertetésben alább sorra kerülő krétai-berkenye állandósult fajkeverékének tarthatjuk. Ez is, miként a krétai-berkenye, nagyon változékony, eddig már valami féltucat alakját különböztették meg.

Különleges szépségű berkenyénk végül a lisztes-berkenye (*Sorbus aria*), ennek alakkörén a berkenyelevél alakváltozásait a karélyos levéltől a fűrészszélű, ép levélíg követhetjük. Többnyire az előbbieknél kisebb fa vagy még gyakrabban cserje. Legfeltűnőbb tulajdonsága hajtásainak és leveleinek ragyogó fehér molyhossága. Korunkban, amikor megszoktuk, hogy a természetben és a fákban pusztán a festői szépséget keressük, mindenki azt tartja, hogy ezt a berkenyénket azért nevezzük lisztesnek, mert ilyen szép fehér. Ez azonban tévedés. A lisztes-berkenye vagy röviden »lisztfa« nevet nem lombjáról, hanem gyümölcse haszna miatt kapta. Termése gömbös, narancs- vagy skarlátvörös, húsa sárga, erezett, lisztes, fanyar és fojtós. Semmiképen sem való



Orvosi-berkenye vagy barkóca (*Sorbus torminalis*) a Hármashatárhegyen. Vajda László felvétele.

gyümölcsnek, ellenben más hasznát veszik, ínséges időkben a galagonya hasonló tulajdonságú termésével együtt szedik, megszárazítják, megőrlik vagy megtörik és a kenyér gyarapítására a liszthez keverik. Ezért terjedt el német vidékeken gyümölcseinek *Mehlbeere* neve.

Nagyon változékony faj. Az avatatlan embernek szinte lehetetlenség a lisztes-berkenye változatai és alakjai között tájékozódni. A többi közül mégis négy főváltozatát említhetjük meg, ezek egyszersmind növényföldrajzi és fejlődéstörténeti szempontból is a legfontosabbak. Európa északi és középső részein honos a szorosabb értelemben vett lisztes-berkenye, ennek levele alig vagy nem karélyos, hosszúkás vagy kerektojasdad, az erek távol vannak egymástól. Nálunk csak az Alpok alján és a Magyar-Középhegységnek a Kárpátokhoz kapcsolódó északkeleti részén honos. Európa középső részében, a Kárpátokban le Erdélyig, jellemző az osztrák-berkenye (*Sorbus aria* var. *austriaca*), ennek levelei karélyosak. Ez a Kárpátokból lehatol délre, a Bükk-hegységbe is. Európa délkeleti részében honos a krétai-berkenye (*Sorbus aria* var. *cretica*), ennek levelei kisebbek, nem vagy alig karélyosak, erezete sűrű. Végül délen honos a legyezős-berkenye (*Sorbus aria* var. *umbellata*), ez a történelmi magyar határt csak a Retyezáton lépte át.

A Magyar-Középhegységnek leggyakoribb és legjellegzetesebb lisztes-berkenyéje a krétai-berkenye. A déli, verőfényes hegyoldalokon — a régiek nyelvén mondva, a mosolygó magyar málokon — valósággal tündöklök a napsugárban. S ha a pusztá festői és tájképi szépségének

alkotó eleme az árvalányhaj, középhegységi lige-
teinké bizonyára a krétai-berkenye. Sőt annál
inkább az, mert ez a szűkebb rokonsági kör is
nagyon gazdag alakokban; mondhatjuk tehát,
hogy a Magyar-Középhegység valósággal egyik
fejlődési központja.

A berkenye-nemzetség fajai könnyen kereszte-
ződnek. A berkenye a körtével is kereszteződik.
Ebben a tekintetben nagyon érdekes növény a

berkenye-körte (*Sorbopirus Pollweira*). Erre
Bauhin bukkant 1599-ben a felsőelzászi Pollwiller
(Bollweiler) bárójának kertjében, s azóta oltás
által mindenfelé elterjedt. Azt tartják róla, hogy
a körte és a lisztes-berkenye kereszteződése. Azóta
több körtefajtával keresztezték. Gyümölcse három-
négy centiméter hosszú, körteszerű, vörösessárga,
édes, díszes. Általában inkább különleges kerti
dész, mint hasznos gyümölcs.

A KŐSZÁLISAS FÉSZKÉNÉL.

Írta: Boroviczény Aladár.

Alighanem igen kevesen tudják, hogy a szirti-
vagy kőszálisas a mai Magyarország területén is
fészkel. Hiszen — miként már neve is mutatja —
ennek a sasnak a hazája a sziklás, szirtes hegyvidék.
Ebből pedig nekünk a háború után édeskevény
maradt. A szirtisas a Kárpátokban otthonos,

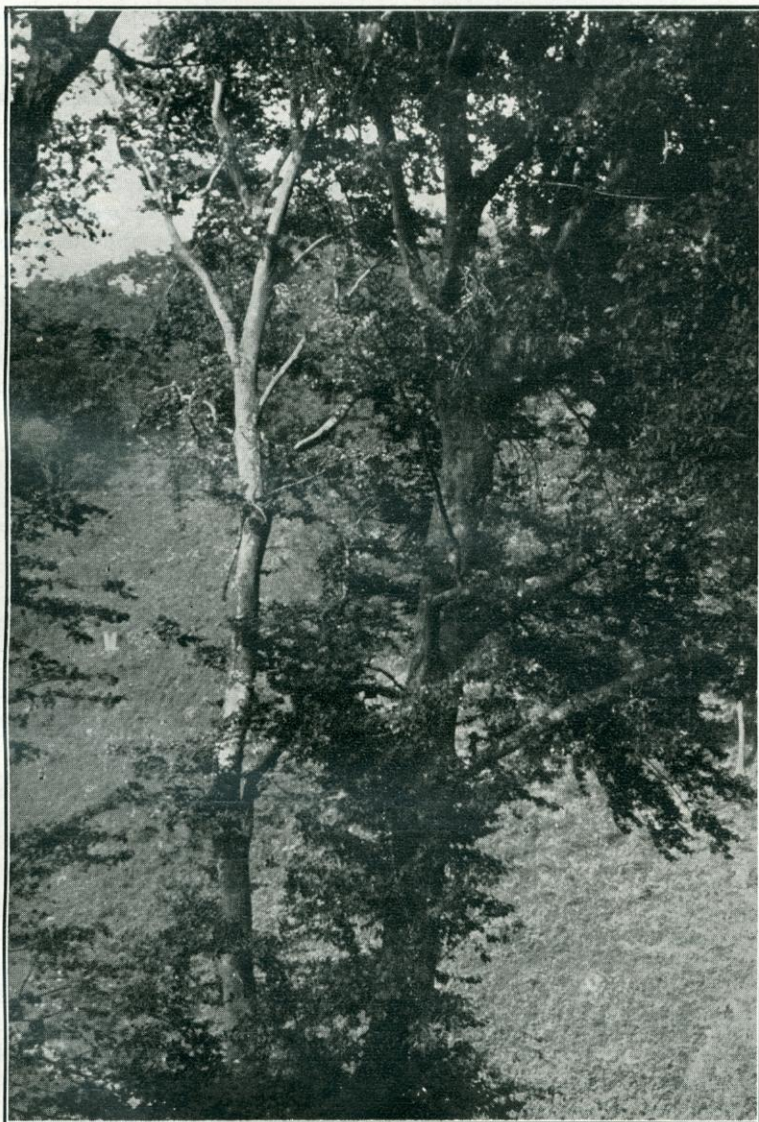
éppúgy, mint az Alpokban, ahol ugyan már-már
kihalóban volt, de vagy tíz év óta törvény védi,
s ezért megint szaporodni kezd.

A Vérteshegység déli részében fedeztek fel
tavaly egy sasfészket, s erről kiderült, hogy lakói
szirtisasok. A fészekben a saspár ezidén is fel-
nevelt két sasfiókot, noha tavaly a
fészket parasztok kirabolták.

A földesúr, aki kiváló vadász és
természetbarát, híret hallotta, hogy
egy falubeli paraszt egy igen nagy
madár fészket, amelyben két fióka
volt, kifosztotta és a fiókákat haza-
vitte. Majd megtudta, hogy a hír
megfelel a valóságnak, sőt a gazda
a fiókákat meg akarta hízlalni pecse-
nyének és burgonyával tömte őket.
Ebbe a hízlalásba az egyik fiatal
madár belepusztult, a másik is már
kimulófélben volt. A földesúr a még
élő fiatal madarat azonnal elkobozta,
s miután egy házinyulat és néhány
verebet etetett meg vele, a sasfiók
a nekivaló táplálék mohó elfogyasz-
tása után meggyógyult és néhány
nap múltán annyira megerősödött,
hogy bekülthette a budapesti állat-
kertbe. Ott megállapították, hogy a
fiatal ragadozómadár valóban szirti-
sas és a szerencsétlen madarat szak-
szerű gondozásba vették.

A tavalyi fészkekrablás ellenére a
saspár ezidén ismét elfoglalta régi
fészket és a tojó április elején köl-
teni kezdett benne. Talán említenem
sem kell, mert annyira természetes,
hogy a földesúr ezidén az erdészeti
és vadászati személyzettel szigorúan
őriztette mind a fészek környékét,
mind magát a fészket, hogy a sasok
úgy ne járjanak megint, mint tavaly.
Sőt a szomszéd birtokosokkal és
vadászterület-tulajdonosokkal is kö-
zölte, hogy a közelben szirtisasok fész-
kelnek, hogy a nagy madarak közül
egyiket valaki véletlenül le ne lője.

A szirtisast a törvény védi, a
hazai vadászok közül azonban, sajnos,
vajmi kevesen tudják a ragadozó-
madarokat megismerni, illetve a fajo-



Az öreg bükkfa törzsének hármass elágazásában, vagy húsz méternyi magasságban,
van a sasfészkek. A szerző felvétele.



A sasfiókák a fészkekben. A szerző felvétele.

kat egymástól megkülönböztetni, s ahelyett, hogy a számukra kétséges madárfajt lövésüktől megkímélnék, minden ragadozómadarat lelőnek, azzal védekezve, hogy a védett madarat nem ismerték meg. A törvényszabta büntetés pedig igen enyhe, sőt ezt, az amúgy is túlenyhe büntetést a védett madarak elpusztításáért — igen helytelenül — alig alkalmazzák.

Az uradalom erdészeti üzemterve szerint halaszthatatlan erdei munkákat ezidén véletlenül éppen a fészkek közvetlen közelében kellett végezni és attól lehetett tartani, hogy a költő saspár a közvetlen szomszédságában lármázó sok munkástól elriad és fészket s tojásait elhagyja, annak ellenére, hogy az erdészeti személyzet a sasok szándékos, közvetlen zavarását megakadályozta. De a sasok észrevehették, hogy a sok ember számukra nem veszélyes, mert a tojó a fészkekben maradt, s mire az erdei munkákat befejezték, a fészkekben két pelyhes sasfiók ült.

Sajnos, csak júniusban tudtam meg, hogy a fővárostól alig nyolcvan kilométernyire kőszáliasok fészkelnek. Ekkor kaptam engedélyt a fészkek megfigyelésére és fényképezésére. A sasfiókák már jóskán fejlettek voltak, ezért fényképezésre, sajnos, már csak igen kevés alkalom volt.

A fészkek a Vérteshegység legdélibb részében, Fejér megyében van. Ott a Vértes már igen alacsony, alig mondható hegységnek, inkább csak meredek dombokat borítanak az összefüggő nagy erdőségek. Ezek az uradalmi erdők csendesek, járatlanok, a bennük élő vadállományt gondosan őrzik.

Az egyik északkeleti lejtőn, meredek domboldal alatt, külön facsoport van. Maga a domb az erdőség egyik tisztása és magas fű borítja. Ennek a facsoportnak egyik öreg bükkfáján, vagy húsz méter magasságban, a sudár törzs hármass elágazásában van a sasfészkek. A fészkek éppen a dombtető magasságában van, tőle légvonalban tizen-

nyolc méternyire. A helyzet tehát igen alkalmas volna megfigyelésre és fényképezésre, csak az a baj, hogy a fa a dombtetőtől pontosan keletre áll, s ebben az irányban a fészket sűrű lomb takarja, csak az ellenkező oldalról szabad a rálátás. A fészket figyelni tehát kitűnően lehet, de fényképezni délután 3 óráig csak a nap ellen, délig pedig csak a nappal egyenesen szembe lehet, s a fészkekre sötét árnyék borul. Ilyen körülmények között az ember a délelőtti órákban még a legötletesebben megszerkesztett napellenzővel kísérletezve, sem kap a fészkekről tiszta, rajzos képet; a feladat megoldása csak délután sikerülhet.

A fészkek elhelyezése nemcsak fényképezési, hanem madártani szempontból is érdekes. Sok ragadozómadár fészket láttam már és mindig azt tapasztaltam, hogy a madarak fészkeiket úgy építik meg, hogy kelet felé nincsen takarása, ellenben észak és nyugat felől védett. A vértesi sasfészkek körül fordított a helyzet, noha a zivatarok és viharok ott is többnyire nyugat felől érkeznek. Úgy látszik, a kőszálias már pelyhes korában is olyan kemény madár, hogy várát a vihar ellen csak a magashegységben védi, odalent, a vértesi dombokon, ahol az éghajlat enyhébb, mint az Alpokban vagy a Kárpátokban, állja a vihart, még ha közvetlenül éri is.

Azon a tikkasztóan meleg június napon, amelyen csaknem tizenkét órát töltöttem a fészkek alatt, az öreg sasok korán reggel hoztak eleséget a fészkekbe, s a fiatal madarak csaknem délig bajlódtak táplálékuk feldarabolásával és elfogyasztásával, miközben a fészkekben lapultak és csak fejük mozgott, amint hatalmas csőrükkel vágták, tépték a húst. Időnként haragosan kergették le magukról a szentelenkedő legyeket; ezeket tömegesen vonzotta oda a fészkekben heverő maradék döghús.

Érdekes, hogy a fészkek alatt táplálékuknak semmiféle maradéka sem volt. Lehet, hogy ezt éjjel szórják le a földre és rókák vagy más kisebb ragadozók viszik el onnan, mégis figyelemreméltó, hogy noha az öreg madarak már négy hét óta etették a fiókákat, a figyelmesen kutató erdészeknek a fészkek alatt egy darabka csontot sem sikerült találniok, amelyről kideríthették volna, mivel táplálják az öregek a fiatalokat.

Mialatt a sasfiókák lakmároztak, szüleik csak kétszer jelentek meg a látóhatáron. Az egyik öreg sas 9 óra körül vagy 30 méternyire a fészkek mellett szállt el. Ekkor sikerült róla egy fényképet készítenem. Sajnos, ez alkalommal is éppen a nappal szembe kellett fordulnom, s a kép nem

valami tökéletesen sikerült, azért nem is lehet róla megállapítani, a hím vagy a nőstény került-e a lemezre. A fészekhez vártam az öregeket, ezért a gép lencséje közelebről való fényképezésre volt beállítva és sebtében nem tudtam rajta pontosan igazítani. Ha a madarak egyike a fészekre szállt volna, a fényképen minden tolla látszana. A sasfiókok azonban már fejlettek voltak s az öregek úgy nevelték, szoktatták őket élelmük feldarabolására, hogy magukra hagyták őket; ebben a korban már az éhség kényszeríti a fiókákat arra, hogy megtanulják, amihez később az életben érteniök kell.

11 óra felé ismét láttam az öreg saspárt messze, az erdő fölött keringeni; nyilván vadásztak, de messzelátóm mutatta, hogy eredménytelenül.

Déltájban néhányperces eső mosdatott meg bennünket. A fiatal sasok mozdulatlanul lapultak a fészekben. Amikor a nap megint kisütött, szárnyukat nyújtogatva, szárogatták tollazatukat. Tollruhájuk már kifejlődött, csak fejük volt még kissé pelyhes. Aztán fel is álltak és alkalmat adtak fényképezésükre. Azok a képek, amelyeket a fészekről s a benne lapuló fiatal madarokról készítettem, semmit sem mutatnak, mert alig lehet rajtuk a fiókák alakját a száraz gallyak tömegétől megkülönböztetni. Néhány másodperc múltán a fiókák ismét lelapultak, s az éhség vagy nyugtalanság semmi jelét sem mutatták; látszott rajtuk, hogy az öregeket este előtt nem is várják.

6 óra után a nőstény sást távol a fészektől nyugat felé láttam szállni; nemsokára eltakarta előlem a mögöttem lévő dombtető. A messzelátóval kísértem röptében, remélve, hogy fiainak valami ételmezt hoz, de karmai üresek voltak. Lassan úszott a kék légtengerben... bizonyára esti cserkészetre indult.

A nap lemenőben volt, s a mögöttem lévő domb árnyéka vagy félórával napnyugta előtt elérte a fészket. Nem volt többé mire várnom, fényképezni már úgysem lehetett volna, hazafelé indultam.

Amint mögöttem a dombot megkerültem és ráláttam a következő domboldalt borító fiatal vágásra, ebben valami nagyvad alakját vettem észre, de szabad szemmel nem tudtam felismerni. Nyolcszoros nagytávú Zeiss-messzelátómmal azonban mindjárt felismertem benne az egyik sást. Egy levágott rönkön ült, nyilván valamit lesett. Fejét jobbra-balra forgatva, figyelte a vágást, nem lát-e benne nyulat vagy anyátlan özgidát. Tehát odaszállt a nőstény sas, nem cserkészik, hanem lesben ül!



A szirtisas elszáll a fészek mellett. A szerző felvétele.

Kísérőmnek, az erdésznek ekkor elmondtam, hogy amikor a Hortobágyon először láttam rétisast, összetévesztettem egy emberrel. A rétisast még valamivel nagyobb a kőszálinál. Hajnali libalesen egy szárnyazott vadlibám lessgödrömtől vagy 100 lépésnyire esett le és mindjárt gyalogolni kezdett. Mivel a libák javában húztak, nem akartam a gödröt elhagyni és azt gondoltam, ha majd vége lesz a húzásnak, a szárnyazott libát a szekérrel utólérem és elfogom. Hogy szem elől ne tévesszem, időnként feléje néztem. Egyszerre csak — a liba már jó messzire ment — egy subás embert látok libám felé tartani. Lassan lépkedve, bicegve iparkodott a liba elé kerülni. Nyitott subáját mintha lépéseivel ringatta volna. Mire a liba közelébe ért, ez szárnyával csapkodva igyekezett elvergődni. De amint a liba szárnyát használta, egyszerre csak a subából is szárny lett, s az én »emberem« egy-két hatalmas szárnycsapással a libát utólérte, levágta, ráült és elkezdett belőle lakmározni.

Mialatt ezt az élményemet elmondtam, jóval közelebb értünk a vágáshoz. Az erdész figyelmeztetett, hogy jó takarás mögött még közelebb férközhetnénk a sashoz és megfigyelhetnők vadászását. Talán 200 lépést haladtunk, az erdész szeméhez emelte messzelátóját és megint nézte a sást. Kévtettem példáját. Egyszerre az erdész nevetni kezd. Nekem is gyanúsnak látszott a sas alakja; mintha az a valami közelebről nézve nem is sas volna, hanem egy szürkekabátos ember, aki hátratett kézzel térdig a fűben áll és ide-oda tekintgetve figyel a vágást. Mintha sapkája ernyőjét is tisztán láttam volna.

— Hiszen ez a mi erdőőrünk!
 — szólt az erdész. Resteltem tévedésemet és egy szóval sem ellenkeztem. Noha már alkonyodott, jó Zeiss-messzelátóm még igen tisztán mutatott. Mivel az erdésznek csak hatszoros nagyítású messzelátója volt, odaadtam neki a nyolcszorosan nagyító magamét, ezzel biztosan rá vélt ismerni az erdőőrré és azon törte fejét, vajjon mit keres az a vágásban. Kérdőre akarta vonni, azért kiléptünk takarásunk mögül és szabadon közeledtünk az »erdőőr« felé. De alig léptünk néhányat, az »erdőőr« valóságos repülőgéppé változott. A sas szétterpesztette szárnyát, nyugodtan a vágás fölé emelkedett, átvitorlázott a dombon és eltűnt szemünk elől.

A sasnak a nagy melegben rossz vadásznája volt és estilesét is megzavartuk. Vadásztársak között ez bizony nem illik, de nem szándékosan tettük és remélem, hogy később, a domb másik oldalán mégis sikerült valami vadászszákmanyra szert tennie, vacsorára a sasfiókáknak.



A tavalyi sasfiók a budapesti állatkertben. A szerző felvétele.

HUBERT-LAKON.

Írta: Nadler Herbert.

Messze, bent a Bakonyban, egy völgyhajlatban, késő este valami vörös fény szűrődik át a sötét erdőn. Az imént még azt hittem, messze járunk tőle, de egyszerre mellette vagyunk. Rakásra hányt égő ölfahasábok világítanak az éjszakába.

Nem sokat látok környezetemből. A szekér hatalmas fatörzsek között állt meg. A szabad tűz gyér világításában homályosan látszik mellettem jobbról egy darab házfal a bejáró ajtóval és egy kis ablakkal, s odébb, a szekér előtt, még valami kis ház. Másnap kiderül, hogy rendes lakóházak, de éjjel az óriás fák alatt úgy festenek, akár a mesebeli őserdőben a vasorrú bába kunyhója.

- Megérkeztünk! — mondja a kocsis.
- Hubert-lakon vagyunk? — kérdem.
- Ott! — felel röviden.

Leszálok, de nem tudom, mihez fogjak. Grimm egyik gyermekmeséjébe csöppentem. Leszem, honnan kerül elő Piroska vagy a farkas és jól megnezem, a házikó valóban mézeskalácsból épült-e.

A sötétségből egy emberi alak bontakozik ki és köszönt: — Jó estét kívánok!

— Jó estét! — köszönök vissza és megkérdem: — A gróf úrék merre vannak?

— A kaszinóban — felel.

— Hát az meg micsoda?

— Arra, feljebb — mutat a lángoló farakáson túl, a feketeségbe — egy külön szoba, ahol az urak étkezni és beszélgetni szoktak.

— Kérem, vezessen oda!

A zseblámpámmal megvilágított ösvényen mindjárt odaérünk valami nagy faházhoz. Mintha lakatlan volna, nem szűrődik ki belőle fény és néma, akár Csipkerózsika elvarázsolt kastélya. Odasúgok ismeretlen vezetőmnek: — Hagyjon magamra! — aztán óvatosan tapogatva, megkeresem az ajtót és benyitok.

Megállok a küszöbön és... torkomon akad a szó. Álomvilágba való bájos mese színpadjára léptem. Mintha egy meseköltő ábrándja teljesedett volna be előttem.

A nagy szobát csak az ajtóval szemben, a bal sarokban, a kandallóban pislogó tűz világítja meg gyengén. Élőlényt nem látok, nem hallok. A falakon nagy szarvasagancsok, koponyák, képek és sok egyéb régi holmi. A jobb sarokban faragott

deszkafallal elhatárolt emelvény, rajta terített asztal, körülötte faragott székek, fölötte a gerendás mennyezetről lelógó régies lámpás feketéllik. A vöröses félhomályban mindennek csak körvonalai látszanak. Csupa titokzatosság, de csupa összhang, tökéletes nyugalom. Erdei remete, régiséggyűjtő vagy varázsló kamrája, tele ismeretlen dolgokkal. Itt megállt az idő, minden még úgy van, ahogyan a nagyanyáinktól félszázaddal ezelőtt hallott mesékben van megírva. Ez a bűvös este ebben a titokzatos, csendes hajlékban egy boldogító álom, az idő mulásának, az ember sok gondjának, a nagyvilág tenger bajának, a valóságnak tagadása. Az óra mutatója és vele az idő kereke itt valamikor, az ember legboldogabb percében, megállt.

— Tedd be az ajtót! — morog halkán egy férfihang.

Nem látom, ki szólt rám, nem látok nagy-szakállú remetét, sem erdei manót, de engedelmesen teljesítem a parancsot és köszönök: — Jó estét kívánok!

— Ki az? — kérdezi valaki a háttal felémfordított nyugvószékből.

Megmondom ki vagyok és beleillik ábrándozásomba, hogy a kandalló mellett, a lócán felébred egy szépséges tündér és nyájasan fogad: — Isten hozta!

A remete is felkel pihenőhelyéről és csodálkozva kérdez: — Hát Te hogyan kerültél ide?

— Mulatságos kérdés! — felelek. — Odakint, a hétköznapi világban, ma péntek van, 1936

október 16-a, amit ennek a meseországnak gondtalan lakói aligha tudnak, különben nem kérdeznék, hogyan kerültem ide. Hát nem Te írtad, hogy egy-kétnapi cserkészetre s egy dámlapátos elejtésére ma este vártok?

— Igen ám, de Te nem válaszoltál.

— Ellenségem sem hiszi el rólam, hogy ilyen meghívásra nem válaszolok.

A remete észbekap: — Igazad van! — mondja és a szoba egyik sarkában a kis asztalon jókora rakás levélre mutat. — Póstámat napok óta nem olvastam el. Nem érdekel.

Neki van igaza... hiszen Hubert-lakon vagyunk! A kandallóba azokat a leveleket! Nem boldog embernek, küzködő, tülekedő bolondoknak valók.

*

Hosszú az októberi éjszaka, az erdő tündérei és manói nem várják meg a végét, eltűnnek, megszöknek, mielőtt meglephetné őket a virradás józan valósága. A vasorrú bába kunyhóját sem látom, mert előtte a nagy farakás elhamvadt, a tűz kialudt, sötét lett. Az álmokképek és ábrándok szétfoszlottak, mind elfújta a hajnal előtt keredett hideg szél.

Nem látok semmit, csak csendes beszélgetést hallok, majd ketten köszönnek: — Jó reggelt kívánok! — pedig még sokára lesz reggel. Zseblámpámmal feljűk világítok. Ahol este leszálltam a szekérről, a barkácsoló kocsí mellett fogad a derék fővadász.

Derült az idő, a magaságban a terebélyes fakoronák között itt-ott egy darab csillagos égbolt látszik. Megvárjuk a csillagok fényének elhalványodását, aztán a kocsira ülünk és barkácsolni indulunk.

Zúg-búg a szél. A vadat zavaró, megfélemlítő ilyen zajos időben a vadásznak kevés az esélye, de amikor csak egy-két szabad napja van, nem válogathat az alkalomban. Kísérőm, a fővadász is attól tart, hogy a rossz idő miatt nem lesz sikerünk, talán nem is látunk nagyvadat.

Zeg-zugos árkoktól, kis völgyektől, gödörszerű hajlatoktól tagolt, dimbes-dombos terepen döcögünk hegynek. Közben lassan dereng és szétnézhetek az erdőben. A tölgy- és cserfák lombja még zöld. Alattuk sűrűen borítja a földet gazdag termésük, a sok makk, a csülkös vad jó takarmánya. A bükkfákon is még bőven van zöld lomb, de nagyrésze már megsárgult és javában hull. A földön már sok a friss bükkharaszt, de korántsem annyi, mint ilyenkor a



A »kaszinó«. A szerző felvétele.



A Bakonyban 1936 október 17-én reggel elejtett dámlapátos. A szerző felvétele.

Keleti-Kárpátokban. Nehány nappal ezelőtt jöttem el onnan, azért tűnik fel a különbség. A Bakonyban a természet későbbben készül a téli pihenésre, mint az erdélyi, zordabb éghajlatú magashegységben.

Többnyire bükkös szálasokban járunk. Helyenként megállítjuk a kocsit és fülelünk. Egy rigyető dámbak jellegzetes, különös horkantását várjuk, hogy tudjuk, merre tartunk, de az erős szél az erdőben olyan zúgást okoz, hogy alig remélhetjük a kurrogást nagyobb távolságról meghallani.

Egy dombháton ismét megállítjuk a kocsit, leszállunk róla és hol puha mohaszőnyegen, hol nyirkos harasztton csendesén lépkedve, megyünk a dámvadnak egyik ismert rigyetőhelye felé. Még csak néhány száz lépést haladtunk, máris megtorpanunk; mind a kettőnknek egyszerre úgy rémlett, hogy a lomb suhogásába valahonnan messziről gyanús hangok vegyülnek. Kisvártatva mutatom az irányt, merről vélek valamit hallani.

Óvatosan tovább cserkelünk, majd egyenest az egyre hangosabbá váló kurrogás felé közeledünk.

A fák között vagy 150 lépésről egy kis tisztásra látok és valami mozgást veszek rajta észre. Ott van a suták és borjak nyolc-tíztagú csapata. Köztük, mellettük, körülöttük jár-kelel és nagyokat horkant a lapátos.

Azt mondom kísérőmnek, nem ismerve a terület vadállományát, a lehetőségeket, a trofea remélhető minőségét, rá kell bíznom annak eldöntését, melyik lapátost válasszam.

— Ezt okvetlenül »meglőjük« — felel a fővadász — mert nagyon kétséges, látunk-e ennél nagyobbat is. Ha ráérnénk napokig cserkelni, talán akadna valamivel derekabb, de... csak talán.

Eszerint nem kell sokat tanakodnom és mindjárt hozzáfűzök a lövéshez. Előttünk néhány lépésnyire, egy domboszerű kisterephullámon, vastagtörzsű bükkfa áll, ehhez négykézláb odamászom, gyökértövére teszem összehajtogatott



»Amikor a nap már a magas fák alá is besüt...« A szerző felvétele.

kabátomat, ráfektetem puskámat és célozva várom a lövésre kedvező alkalmat.

A sutákat ostromló dámbak azonban csaknem olyanféle cél, mint a mutatványos céllövő bódékban a vízsugáron fel s alá táncoló golyó. Egy pillanatra sem áll meg. Szünet nélkül jön-megy; fejével bólogatva, folyvást horkantva, kínálkozik fel sorjában hölgyeinek. Egyikük megáll előtte, mindjárt rákapaszkodik, de ügyetlen, lecsúszik róla, tovább izeg-mozog, forgolódik, kerülgeti, furcsa kurrogó hangján szerelmet vall és megint rámászik.

A földön hasalva, figyelem a dámvad párzási jelenetét és várom, hogy az izgatott udvarló csak egy másodpercre megnyugodjék és keresztbe fordulva, megálljon. Ezt azonban nem teszi meg. Meglőhetném, amikor a sután van, de az ilymódon elért sikerben nem telne örömöm. A célzó-távcsőben a hajszálkereszt egyre követi, ámde a golyó hol előtte, hol éppen mögötte a csapat más tagjának életét is veszélyeztetné. Végre sikerül egy pillanatnyi alkalmas helyzetet ellesnem, s a puska durran. A lapátos ugyan mozgott, sőt, amikor megérintettem a ravaszt, éppen elfordult, mégis úgy láttam, hogy a golyó még eléri.

A csapat szétugrik és ide-oda futkosva menekül. Feltápázkodunk, hogy jobban lássunk. A rigyetőhely üres. A magára maradt basa oldalt, a fák alatt, fejét lehorgasztva, betegen, lassan elkullog. Második lövésemre nem jelez sebzést, csak szaporábban baktat és a hullámos terep következő hajlatában eltűnik. Mindjárt utána megyünk. A második rálövés helyétől néhány lépéssnyire oldalt dülve fekszik s az utolsókat rúgja. A megváltó golyóra már nincs szükség.

Még korán, napkelte előtt van, a fényképezést későbbre kell halasztanom. Előszólítjuk a kocsit és folytatjuk a barkácsolást, majd egy órahosszatt — egyre bükkös szálerdőben — gyalogosan cserkelünk. Noha a bükkmakk is sűrűen borítja a földet és ropog cipőnk talpa alatt, még néhány csapat dámvadat sikerül lövéstávolságnyira megközelítenünk.

Reggel 9 óra felé, amikor a nap már a magas fák alá is besüt, megint az elejtett lapátosnál vagyunk és meglepéssel állapítjuk meg, hogy nála derekabbat ez alkalommal nem láttunk. Hogy fején a természet nem növesztett nagyobb agancsot, csak akkorát, amekkora rajta a Bakonyban teremhet, jókedvet bizony nem apasztja. Néhány fényképet készíték róla, aztán feltesszük a kocsira és leszállítjuk Hubert-lakra.

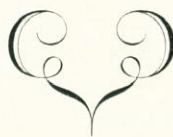
*



A vadászcastély Hubert-lakon. A szerző felvétele.

Elállt a szél, s az októberi reggel csupa derű. Fényképezőgéppemmel emlékeket gyűjtve, körüljárók a vadásztanyán és világos nappal végre látom, merre botorkáltam az esti sötétségben és hol volt szállásom az éjjel. A hosszú völgyhajlat alján kilépek a napsütötte zöldpázsitos tisztásra. Rajta túl, a domboldalon van a fából épült emeletes kis vadászcastély. Szoros kerete mögötte a sötét fenyves, mellette nyírfák sárgászöld lombja és előtte tarka virágok. Barna falán a szarvasagancsok napszitta koponyacsontja fehérlik. Ablakai tárva az őszi verőfénynek; benne vendégszeretet, vadászbarátság és — a kárpáti kalibákban nélkülözésekhez szokott vadásznak bizony — élvezetes kényelem.

Visszafordulok a már néhány vadásznemzedéket látott öregerdőbe. A nap sugarai áttörnek a százados fák lombkoronáján, az ember szemét kápráztatva, vakító sárga fényfoltokat szórnak a földre, a vörös harasztra, a fatörzsek mohás kérgeére, a » kaszinó « megfakult, régi agancsokkal díszített, viharvert gerendafalára, megkeresik a réseket, bekukkantanak a sarkokba, elzavarják az árnyékokat és rávilágítanak az éjszaka titkaira. A napsugarak kiderítik a valóságot, de . . . mintha Hubert-lakon a valóság is álom volna.



APRÓ TÖRTÉNETEK KISKERTEMBŐL.

Írta: Szilády Zoltán dr.

(Folytatás.)

A légyvadászok.

Falusi házak tájékán, kivált ha istálló is van a közelben, tömegesen mutatkozik a házilégy. Mindenki védekezik ellene valamennyire eredményesen. De ez a küzdelem valóban reménytelen lenne, ha nem volnának benne segítőtársaink.

Igen bajos volna felsorolni mindazokat a hasznos állatokat, amelyek legyet fogyasztanak. Nem is vállalkozom most erre, a légyvadászok nemes céljének csupán néhány érdemesebb tagját mutatom be.

A fecskét meg a denevért talán nem is kell bemutatnom. Mind a kettő ugyanazzal a módszerrel dolgozik. Tágratátott szájjal, röptükben kapkodják el az apró rovarokat. A fecske természetesen sokkal több legyet foghat, mert nappal vadászik. Mindenki bizonyíthatja, hogy a fecske az istálló körül fészkel a legszívesebben és már ezzel is elárulja légypusztító hajlamait.

Amióta Herman Ottó-nak és a magyar madártani központ tudósainak sikerült a nemzetközi madárvédelmet megvalósítani, azóta az olaszok sem pusztítanak annyi fecskét és már észrevehető, hogy ezek a fecsegőszavú kedves vendégmadaraink nagyobb számmal érkeznek hozzánk.

Van azonban kertjeinkben egy kevésbé feltűnő, de ugyancsak hasznos kis légyvadász. Halkszavú, szürke kis madár, mindig a sűrű bokrok között bujkál és a leveleken vagy a ház falán ülő legyeket kapkodja el. Neve is megfelel ennek a hasznos foglalkozásnak; szürke-légykapónak mondjuk, még tudományos neve is ugyanezt jelenti, *Muscicapa* annyi, mint légykapó.

A légykapó szívesen kiül egy-egy ág végére és onnan, leshelyből vadászat a mellette elröppenő rovarokra, legyekre.

A ház belsejébe azonban még ezek a barátságos madárkák is csak ritka kivételesen látogatnak be. Azért szobánkban a légy biztonságban élhet. Ha nem bántjuk, alig van itt ellensége.

A legtöbb legyet a pókok fogdossák el. Igen nagy kár, hogy a pókot nem szívesen látjuk házunk tájékán. Az is igaz, hogy nem minden pókfaj keresi a ház környékét és azok sem járnak ott, ahol éppen legtöbb a légy, például a konyhában. Igaz, hogy ott a pók sem kellems látogató, mert piszkol, de a konyha takarításával, meszelésével úgyszólván eltávolítják. Legfeljebb egy-egy ablaksarokban tűrik meg és ott bőségesen meghálálja a neki meghagyott zugot.

Házunk környékén kétféle pók mutatkozik leginkább. A tornác erese alatt, a rózsabokrokon a keresztespók feszíti ki ismeretes kerek hálóját. A padlás és a pince félreesőbb zugaiban a barna-házipók építi porlepte tölcéseit. Ezek bizonyára a télre elmenekülő legyek sorából szereznek prédát. Nyáron a házilégy nem igen téved rejtekhelyükbe.

Van azonban a légynek néhány rovarellensége is éppen itt, a ház tájékán és tulajdonképpen ezekről akarok most mesélni, mert meg kell becsülnünk ezeket a kevésbé ismert jótéveinket.

Nem egyszer tapasztaltam már, hogy a darázs egyik-másik faja alkalmmal betéved a lakásba és vígan vadászat az ablakközben megszorult legyekre. Ha darázs barátunkat rá lehetne kaptatni, hogy ne járjon ki többé a gyümölcsösbe, hanem elégedjék meg az ablakokon bőven kínálkozó légypecsenyével, akkor minden rendjén lenne. De olyan ügyes állatidomító eddig még nem akadt, aki erre a feladatra vállalkozott volna.

Van azonban a mi legyünknek egy légyellensége is, ez már jó reménységgel biztat. A főváros közelében már többfelé láttam és mindenütt ugyanazt az életmódot folytatja a ház környékén. Ezt a hasznos ragadozó legyet magyarul talán csíkos-ordaslégynek nevezhetném. Alig nagyobb a házilégnél, de vaskos, szőrös lábaival és karcsú, kúpos, hegyesvégű potrohával különbözik tőle. A hátán kettős barna csíkot visel, erről lehet biztosan megismerni.

Amikor a nap a tornácra süt, ő is oda ül a fakorlát élére, ahová a legyek legszívesebben ülnek. Ugyanígy meglapul, nem is veszik észre. A következő pillanatban már elcikázik és biztosan célozva rácsap egy ott ülő házilégyre. A légy ilyenkor éppen társasjátékot, fogócskát játszik és tréfakedvében észre sem veszi, hogy farkas jár a kert alatt. Mert az ordaslégy csakugyan farkasa a többi légynek. Vaskos, szőrös lábai az áldozatot keményen megszorítják, szívókáját testébe döfi és el nem ereszti, amíg életet érez benne. Azt hiszem, aki a legyek játékát figyelgeti, csakhamar meg fog ismerkedni ezzel a derék ordaslégygel és maga is megfigyelheti az itt elmondott vadászörténetet.

Tudományosabb érdeklődők kedvéért megemlítem, hogy ez a hasznos légy a rablólegyek, *Asilidák*-k családjához tartozik és tudományos neve *Epitriptus cingulatus*. A házilegyeket irtó vadászatát előttem még senki sem figyelte meg.

Este a légyvilág elcsendesedik. A házilegyek is aludni térnek. Biztos helyet keresnek a ház melegebb részeiben, a szoba vagy konyha falán és, hogy aludni készülnek, azt onnan vesszük észre, hogy megfordulnak és fejfelé lefelé és erősen odalapulva ülnek a falon. Azt hihetnők, hogy ilyenkor már semmi baj sem fenyegeti a legyeket. Pedig egyes ellenségei éppen az éjszaka nyugalalmát használják ki és ilyenkor indítanak orvtámadást a pihenő legyek ellen.

Állítólag egyes pókfajok is elcsípi éjjel a falon ülő legyeket, de ezt jó magam nem láttam. Van azonban egy furcsa fali állat, amely csak szürkület után támad a legyekre, ezt már többen is megfigyelték. Ez az állat a póklábú százlábú, tudományos nevén *Scutigera coleopterata*. Olyan hosszú lábai vannak, mint a kaszópóknak és ha a pók meg a százlábú nem tartoznának különböző állatcsoportokba, bízást azt hihetnők, hogy ez az állat egy kaszópók és egy százlábú keresztezésből származott. Még az a tulajdonsága is megvan, hogy ha bajba jut, egyik-másik lábát igen könnyen elejti, feláldozza, hogy elmenekülhessen. Ez a hosszú lábú százlábú igen barátságatlan alakú állat. Gyorsan mozgó sok-sok lába miatt, őszintén megvallva, kissé irtóznak tőle, kivált, ha futásnak ered. De tegyük félre egy percre

ezt az irtózást és nézzük meg a százlábút közelebről. Lábai nem egyforma hosszúak, a leghosszabbak elül és hátul vannak és ezek nemcsak lábak, hanem egyúttal tapogatószervek is. Messziről érző finom nyulványok, nem csápok és mégis valóságos antennák a szó természettani értelmében. Ezeknek köszönheti az állat, hogy a légy közelletét a falon kellő távolságról megérzi és az alvó legyet hatalmába ejtheti.

De nem mesélek tovább, mert íme, már eddig is annyi ellenségről adtam számot, hogy a szerencsétlen legyek élete, miként látjuk, sem éjjel, sem nappal egy pillanatig sincsen biztonságban. Ha még tovább folytatnám, félek, hogy érzékenyebb lelkű olvasóim igen elbűsulanának és végül még meg is sajnálnák a sok veszéllyel küzdő szegény legyeket.

Akik fejjel mennek a falnak.

Ma rekkenő hőség van. A hőmérő közeledik a legmagasabb fokhoz, amelyet nálunk elérni szokott. Mindenki kábultan, lankadtan vánszorog, csak a legyek cikáznak örületesen a levegőben. A legnagyobb legyeknek, a vérszívó bögölyöknek most van a szerelmi tánca, a rajzása, itt az erdőszéleken. Ezek a nagy, lapos, más-kor kissé lomha legyek most szédületes gyorsan villannak át a levegőn, búgnak, kergetőznek, párjukat keresik. Ezek a cikázó legyek mind nőstények. A hímekek eközben nyugodtan ülnek az ágak végén és roppant nagyra nőtt, tömördek apró szemből összetett fejükkel, vagy ha úgy tetszik, szemükkel szemlélődnek. Az ilyen bögöly feje valósággal csupa szem, többnyire aranyzöld és bíborcsíkos.

Egyet már tegnap fogtam, s most a tornácon nagytól nézegetem. De közben furcsa zaj vonja el figyelmemet. A fehérre meszelt tornácfalon egy koppanás hallatszik, utána valami különös panaszos zúgolódás. Egy darabig még folytatom munkámat, nem figyelhetek oda. De csakhamar egyre újabb koppanások hallatszanak a fehér falról. Meg kell már nézmem, mi történik ott? Meglepetésemre nagy bögölyök hevernek a padlón, hanyattfekve forgolódnak, gyorsan rezgő szárnyaikkal kísérlik meg elrebbenni, de hasztalan. Nehány perc multán már kimultan hevernek a földön és a zsákmányra leső hangyák sietve kapaszkodnak az elhullott óriásokba, akár a törpék a nagy Gulliver testébe.

Az egyik bögöly elevenebbnek látszik. Ez nem ütődhetett olyan nagyon a falnak, mint a többi. Lábai-val is fölfelé kapálódzik, de hanyattfekvő helyzetéből nem tud feltápázkodni. Nem tud megkapaszkodni a padló síma kövén. Közben megindítja röpködő gépezetét és a szárnyak berregve söprik a port, mind hiába. Már nem tud egyenesen haladni, körben táncol keserves búgó hangokkal, folyton hanyattfekvő, kényszeredett helyzetben. Az ujjamat nyújtom fölé, a légy rákapaszkodik és a következő percben vígan rebben tova. Elmene-kült, de már nem tud magasan repülni, nemsokára ő is csak áldozat lesz, belepusztul abba a rettentő ütésbe, amelyet akkor szenvedett, amikor a leggyorsabban repülve, fejjel csapódott neki a falnak.

Amíg ezeket leírom, egyre újabb áldozatok érkeznek, lóbögölyök, marhabögölyök és még néhány óriásbögöly is. Pedig ez a vörösesstorú, fehér lábú állat elég ritka nálunk. Eddig csak a Pilis és a Cserhát árnyékos völgyei-ben találtam. Nehány óra alatt fáradság nélkül kis bögöly-gyűjteményt állíthatok össze a legszebb fajkból. Vala-

mennyi a szerelem áldozata és különös, egyetlen hím sincs közöttük.

Mi lehet az oka ennek a furcsa öngyilkosságnak? Hogyan fér össze ez a jelenség azzal a csodálatosan nagy célszerűséggel, amelyet az élő természetben mindenütt tapasztalunk?

Eszembe jut, hogy néhány évvel ezelőtt *Cholnoky Jenő* barátommal, nagyhírű földrajztudósunkkal együtt nyaraltam a Balaton vidékén. *Cholnoky* éppen tájképeket festett és el kell árulnom, amit kevesen tudnak, hogy igen pompás színekkel, meglepő ízléssel dolgozik. Nem hiszem, hogy ezt a művészi tudását valahol a nyilvánosság előtt is szerepeltette, de ezúttal olyan sikere volt, aminővel, azt hiszem, kevés festőnk dicsekedhet. Amikor a vásznon már a ragyogó kék égbolt is elkészült, egy bögölyraj vetődött arra és meggondolatlan röptében belevágódott a tudós festő gyönyörű kék égboltjába. Természetesen oda is ragadt mind és az olajfesték megpecsételte gyors halálukat.

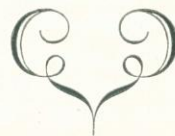
Az ókorban *Apelles*, a nagy görög művész állítólag olyan gyümölcsöt festett, amire a madarak is rászálltak. A művész öröme teljes volt, *Cholnoky*-é azonban nem. Eszébe sem jutott, hogy legyőzte *Apelles*-t, sőt dühösen kapkodta le a vásznonról a légyhullákat és kíméletlenül szidalmazta még a bogarászókat is, akik ezeket a csúnya legyeket kitalálták.

Ebben a művészi sikerben is természetesen az a kérdés, jól láttak-e azok a bögölyök, vagy nagyon is rosszul? A bögölyöket különböző nyelveken »vaklégy«-nek is szokták nevezni. *Linné* ezt az állítólagos vakaságot egyik fajuk tudományos nevében is megörökítette. Ha a bögöly egy állat vérét szívogatja, nem könnyen mozdul el még akkor sem, ha kezünkkel óvatosan közeledünk feléje. Mégsem lehet vak, hiszen párját a szabadban mégis csak megtalálja. Sőt éppen leggyorsabb röptükben veszik észre egymást a legbiztosabban. Tehát éppenséggel nem vakok, csak másképen látnak, mint mi. Nem lehet kétséges, hogy nagy, összetett szemükkel csak a mozgó tárgyat tudják észrevenni, a mozdulatlant talán csak akkor, ha színárnyalata nagyon sötét. A fa ágát, lombját elkerülik, de nem látják meg a falat vagy a festményt, ha színe a levegő színárnyalatához hasonló.

Amióta az ember házat épít, hány bögöly pusztulhatott el így, a falakon. Hiszen az orosz parasztok fel is használják ezt a lehetőséget; madárenyvvvel bemázolt fehér vászonernyőket visznek az erdei utakon, ahol a közlekedést is megzavarják a tömegesen rajzó bögölyök. Ez az ügyes légyfogó módszer bizonyára nálunk, az Alföld nagy legelőin is beválna.

A falnak vágódó legyek halála azokat a lepkéket juttatja eszünkbe, amelyek este a lámpa vagy a tűz fényébe rohannak. A bölcsen alkalmazkodó természet mintha ezekről is meglepedkezett volna.

A megoldás igen egyszerű. A halált okozó tűz és a fehér házfal a szabad természet végtelenségében olyan ritkaság és olyan új dolog is, amihez az ilyen alsóbbrendű állatok még nem alkalmazkodtak. De nem is alkalmazkodhattak, mert amelyik egyszer nekivágódott, az már nem mesélhet fiainak a halálos tapasztalatról.



A MAGYAR KUTYA

Rovatvezető: **Abonyi Lajos dr.**

VAN-E FEHÉR MAGYAR PULI?

Írta: **Abonyi Lajos dr.**

Újabban, amióta a magyar kutyafajták jobban elterjedtek, egyre gyakrabban vetődnek fel olyan kérdések, amelyek ugyan tisztázottak, de egyes egyesületek vagy személyek ezt elismerni vonakodnak. Ilyen kérdés a fehér puli létezése.

Tulajdonképpen néhai *Raitsits Emil*-nek, a magyar kutyák nagynevű szakértőjének köszönhetjük a négy szép magyar kutyafajtának megmentését, fennmaradását és tenyésztésének haladását, valamint azt is, hogy ma már alig van Európának és Amerikának olyan állama, ahol valamelyik magyar kutyafajtát nem ismerik és tenyésztésével nem foglalkoznak. Az újabb kivitelek bizonyítékai annak, hogy ezeket a kutyákat külföldön is megszerették. De mert termete, szépsége, nagysága, vérmérséklete, értelmessége, okossága, tanulékonysága, ragaszkodása és hűsége folytán leginkább a puli alkalmas arra, hogy legjobban elterjedjen, a puli az, amelyből eddig legtöbbet szállítottak külföldre. Eddig leginkább a sötétszínű pulit kedvelték, a múlt évben azonban egy svájci kutyabarátnak fehér pulin akadt meg a szeme. Ez a körülmény, valamint az utóbbi évek több vitája késztetett arra, hogy a kérdéssel foglalkozva, igyekezzek ennek az ügynek hasznára lenni.

A puli-elnevezés eredetéről a vélemények igen különbözőek. Egyesek szerint a német »Pudel«-ből keletkezett, mások szerint ázsiai eredetű szó, de lehetséges az is, hogy a törököktől vettük át, esetleg eredeti ősi magyar szó.

A puli származása sincs határozottan kiderítve. Vannak, akik azt állítják, hogy a német pudliból keresztezés által tenyésztették ki, mások azt tartják, hogy spitzvér van benne, de nem tagadják annak lehetőségét sem, hogy ősi magyar kutya, hogy az ősmagyarok már a honfoglalás alkalmával hozták magukkal.

Sem a puli nevének eredetére, sem a puli származásának eldöntésére kitérni nem akarok. De biztos, hogy akár a pudlit, akár a spitzet használták a puli kitenyésztésére, feltétlenül lennie kellett a mostani pulihoz hasonló valamilyen kutyafajtának, amellyel a pudlit vagy spitzet keresztezték. Lehet, hogy a puliban van pudli-, spitz- vagy egyéb idegen vér, de az is biztos, hogy a puli ma már csaknem teljesen kialakult és elég egyöntetű fajta. Ha az irányítás céltudatos és szakszerű, akkor remélhetjük, hogy a magyar pulinak, országunk nemzetgazdasági értékének, mindannyiunk barátjának, a legértelmesebb, legokosabb magyar kutyának tenyésztése elérí az azt a színvonalat, amely régi vágyunk.

A fehér pulit először *Földi János* említi 1801-ben »Természet História« című munkájában. A következő adat *Pethe* könyvében található, de sem ebben, sem *Földi* művében nem állapítható meg pontosan, hogy puliról vagy pumiról van-e szó. Illetve úgy látszik, hogy akkor még felváltva, hol az egyik, hol a másik kutyafajtát nevezték pulinak, illetve puminak.

Sokáig nem sikerült külön a fehér puliról adatot találnom. Igen sok szerző egyszerűen úgy oldja meg a szín kérdését, hogy azt mondja: »színe különböző, de

leggyakoribb a vöröses fekete...«, tehát nem hangsúlyozza, hogy fehér nincs közöttük.

Kenéz a következőket írja: »Ezidőszerint a szürke, valamint a sárgás pulik a legkapósabbak, a fekete pulinak ugyanis az a hátránya van tetszetőség szempontjából, hogy szőrük különösen tavasz felé kivörösödik. Legritkábbak a fehér pulik, melyet pedig a gulyások (pl. Ecsegen) legértékesebbnek tartanak...«

Illéssy Gyula debreceni huszártiszt azt írja, hogy a daruszőrű és egyéb színek mellett a fehér, sőt a piszkosfehér és a fehérenek különböző színárnyalatokba való



A »Tiszavidéki Hópehely« nevű fehér nőstény puli. Tulajdonosa *Magyary-Kossa Anino. Hölzel* felvétele.

átahlása is megengedett, de sohasem elszórt foltokban. A nyírségi juhász korcsot, más fajtát vagy tarkát tenyésztésre nem használ, »nehogy megrontsa puliját«. Érthető, hogy a juhászok a puli fajtatisztaságára ügyelnek, hiszen nélküle meg sem tudnák oldani feladatukat. Különben is »egy választási kölyök értéke egy birka, az éves kölyöké egy mázsa buza, a betanulté pedig maga a világ minden kincse...« *Illéssy Gyula* még azt írja, hogy »a színre nézve csupán egy hiba van, ha tarka, de a lajbis puli vagy örvös puli nagyon kapós«.

Raitsits 1924-ben megjelent könyvében így ír: »Vannak ezenkívül most már ritkán található teljesen fehérszínű pulik is, amelyek azonban albinóknak nem nevezhetők.«

A fehér pulik tenyésztésétől egyáltalában nem kell idegenkedni. A sötét szem, a fekete orrtükrök, a palaszürke festékanyagot tartalmazó bőr, a jellegzetes szőrőzet biztosíték arra, hogy ezek az állatok minden elfajulási jelenség közbejötté nélkül tovább tenyész-

hetők. (Gyakorlati példa erre *Pálmay Andorné* és *Mádi Károly* pulitenyészte.) Nem kell idegenkednünk tőle azért sem, mert a fehér színnek még a feketével szemben is uralkodó tulajdonsága van.

Megjegyzem még, hogy *Hermann* és *Buzzi* szintén gyakran említ fehér pulit.

Említettem már, hogy külföldre is igen sok pulit vittek ki, ezért valószínű, hogy a magyar puli fajtajellegét ott is megismerték. Egyébként nálunk is jártak híres kutyaszakértők, így a külföldieknek még inkább volt alkalmuk szép, jó és jellegzetes pulikat látniok. Egy fehér puli svájci tulajdonosa élettudományi alapon állapítja meg a fehér puli valódiságát. *Schürch dr.* thuni állatorvos ugyanezen a véleményen van, sőt a szóbanforgó fehér pulit svájci és francia kiváló bírók is díjazták.

Ezek után bizonyára el lehet ismerni a fehér pulit, mert létezéséről sok írásos és gyakorlati adatunk van és meggyőződhattünk róla, hogy tenyésztése pulijaink fajtatisztaságát nem veszélyezteti.

Azoknak a megnyugtatóására, akik a fehér puli elfogadásától, elismerésétől idegenkednek, megemlítem még a következőket:

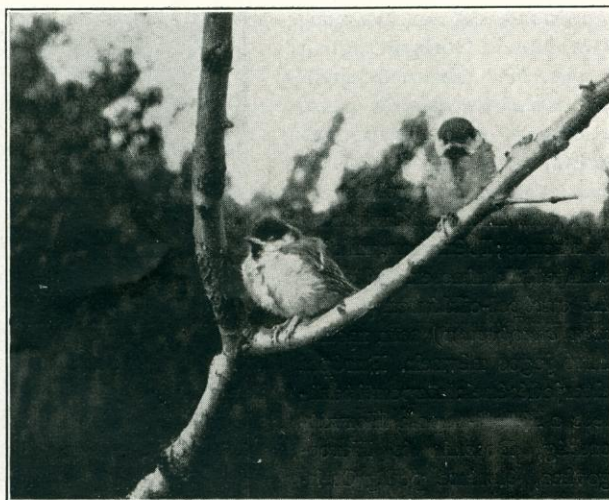
Az idegenkedés nyilvánvalóan a máltai-selyempincinek szól. Nem akarok ezúttal a termetre, a nagyságra, a színre, a szőrözetre minőségére és hasonló dolgokra kiterjeszkedni, de merem állítani, hogy aki a pulik bírálatában jártas, az nemcsak a részleges bírálat alkalmával, hanem már az első rápillantásra könnyen megállapíthatja az idegen véré (többek között a selyempincsi vérének) bekeveredését. Ha pedig valamelyik fehér pulin ilyen jelek vehetők észre, mi sem természetesebb, hogy azt a tenyésztésből ki kell küszöbölni.

RÖVID KÖZLEMÉNYEK

Cinkefiókák különös balesete. A tihanyi Biológiai Intézet folyosójának egyik falrepedésében 1937 tavaszán egy széncinkepár tanyázott. Ez a fészkelési hely annyira szokatlan, hogy észre sem vette senki, amíg a falrepedés lakói meg nem szaporodtak. Egyszerre hangos lett a folyosó a fiatalok csipogásától, különösen olyankor,



A lábára csavarodott fészkekanyaggal egy gallyra akaszkodott cinkefióka. *Haller László dr.* felvétele.



A megmentett cinkefiókák. *Haller László dr.* felvétele.

amikor a ürge, szorgalmas szülők egy-egy újabb kukacszállítmánnyal gondoskodtak a fiókák gyarapodásáról. Az öregek fáradozásának eredményeképpen aztán elérkezett a nagy pillanat, amikor a fiataloknak meg kellett ismerkedniük a nagyvilággal. Ekkor történt a baleset. A szűk fészkekoduban a három sárgacsőrű cinkefióka — valószínűleg a kukacokért tülekedve — úgy összegabalyodott a fészket kibélelő, gyapotszerű anyaggal, hogy az nagy csomókban, kibogozhatatlanul tekeredett lábukra. A tapasztalatlan fiatalok ezért kénytelenek voltak ekkora kölöncökkel első repülésükre indulni. Kettő valahogyan kijutott, de a harmadik már a falrepedésben fennakadt és meggémberedett lábbal, fejfelé lefelé lógott, míg csak észre nem vettük és letrára állva, ki nem szabadítottuk. Akkor azt gondoltuk, hogy csak ez az egy fióka járt ilyen szerencsétlenül. Hamarosan kiderült azonban, hogy a többi sem kerülte el hasonló sorsát. A másodikat ugyanis a kertben, az egyik őszibarackfa ágán találtuk felakasztva; panaszos csipogása vezetett bennünket hozzá. Erre kutatni kezdtünk a szomszédos fákon, nincs-e még valahol ilyen szerencsétlenül járt kis cinke. Nemsokára meg is találtuk a harmadikat. Ez egy fenyőfa csúcsán lógott; csak az ággal együtt lehetett a magasból lehozni és így készült róla a fénykép is.

A három fióka közül az első nagyon sokáig lóghatott a falrepedésben, mert gondozásunk ellenére sem sikerült életben tartani. A másik kettőt ellenben egy kis fa ágára egymás mellé helyeztük és meghatódva figyeltük a szülők örvendező csicsérgését körülöttük.

Haller dr.

Az európai-ciklámen. A nyár második felének legbájosabb, legillatosabb virága. Különösen jól ismerik és szeretik, akik Ausztriába járnak nyaralni. A ciklámen-növénymenetségnek azonban nemcsak ez az egy, hanem valami húsz faja ismeretes, a többi mind a Földközi-tenger mellékén a Kaukázustól a Baleáriszigetekig honos. Afrika északi tájainak is vannak ciklámenjei, a Spanyol-félszigeten azonban a nemzetség már hiányzik. A ciklámen-fajokat a tudomány többnyire földrajzi nevekké különböztette meg, de több esetben a név és a faj hazája nem egyezik. Az a nagyvirágú ciklámen például, amely a virágkereskedésekben télen látható, hivatalosan a perzsa-ciklámen (*Cyclamen*

persicum), de nem Perzsiában, hanem Görögországban honos. Más ciklámen-fajnak *Cyclamen ibericum* a neve, ebből az ember azt gondolná, hogy hazája Ibériában, vagyis Spanyolországban van. Ámde a Kaukázusban honos; Ibériában, miként említettük, nincsen ciklámen. Az európai-ciklámen (*Cyclamen europaeum*) sem mondható jogos névnek. Európai elterjedésének központi területe a Keleti-Alpok, Horvátország, Bosznia és Hercegovina, északra pedig Csehország. Erről a központi területről, szigetszerűen vagy szórványosan, kiágazik a Provenceba, a Jura-hegységbe, Bajorországba, az Északi-Kárpátokba a Pienninekig és Gömörig, a Magyar Középhegységbe a Pilisig, a Balkánon pedig Bulgáriáig. Magyarországon gyakori az Alpok alján és ciklámen-szigeteket találunk a Bakonyban, a Vértesben és a Pilisben. Régebbi adat szerint állítólag a Mátrában is honos, de újabban ott nem találták. Miként ebből látjuk, az európai-ciklámen Európának csak kis részében honos, és elterjedése határozottan déli és délkeleti vonatkozásokra vall. Ezt a ciklámen-nemzetség földrajzi viszonyai magukban is megmagyaráznák, a szakirodalom azonban az európai-ciklámenről kaukázusi adatokat is számon tart, ezek szerint ez a szép növény a Kaukázus nyugati részén, Míngrelíában, vagyis az ókori Kolchisban, valamint Abchaziában is honos. A növénynek ilyen szétszakadt hazája nem szokatlan növényföldrajzi jelenség. Hogy az európai-ciklámen közben Kis-Ázsiában hiányzik, éghajlatváltozással megmagyarázható. Az európai-ciklámen Európában főképpen mészkőtalajon él, ami annak a jele, hogy létfeltételeihez a meleg talaj tartozik. Ugyanakkor viszont kerüli a száraz éghajlatú vidékeket s az erős napfényt, és az árnyas völgyekben húzódik meg. Kis-Ázsia éghajlata valamikor csapadékosabb lehetett, amikor azonban szárazzá vált, minden európai-ciklámen onnan kipusztult. Így szakadt ketté az európai-ciklámen régi nagy növényhazája.

Rapais R.

Lombtakarmány. A növényevő háziállatok legtermészetesebb terített asztala a legelő, ott a megfelelő »édes« fűveket mozgás közben fogyasztják el. Régi időkben, amikor még bőven volt legelőterület és kevesebb háziállat járta, az állat csak száraz években nem talált elég



Európai-ciklámen (*Cyclamen europaeum*) a Pilis-hegységben, a pilisszentkereszti Hármashorrasvölgyben. Vajda László felvétele.

táplálékot rajta. Amint azonban a legelők fűvét egyre több csorda, gulya és nyáj fogyasztotta, mind jobban romlottak a legelők. Amikor azután a fűvek nem adtak elég táplálékot az állatnak, nálunk is a fák és cserjék lombját fogyasztotta. Ahol az erdőt vagy a ligetet »megeresztik«, ott az állat bizony annyira rászokik a lombra, hogy a fákról és cserjékről mind lekopasztja a zenge fiatal hajtást. Ennek az a következménye, hogy a fák és cserjék a növekedésben elmaradnak, elnyomorodnak, alacsony, tömött elágazású torzképződ-ménnyé fejlődnek. Nálunk a legelőkön a leggyakoribb cserje a galagonya, ez ugyan tövises ágú, de fiatal hajtásait a legelő állat szívesen fogyasztja. A rágott galagonyás legelőt nevezik nálunk töviskesnek vagy tüskésnek (l. *A Természet* 1933. évf.). Erdőben és ligetben azonban az állat sok más fához és cserjéhez is jut, s bizony mind megszenvedti a fogát. Szó se róla, az állat a lombzatban is válogat, de inkább csak olymódon, hogy a fiatalját keresi. Nem hamar öregszik például a



Szemtelen-szömöröcsög (*Ithyphallus impudicus*) a Bakonyban, a Rabhegyen.
Vajda László felvétele.

hársfák lombja, ezért a hársfalevelet nemcsak a kecske és a juh fogyasztja szívesen, hanem a marha is. A tölgy és a bükk lombja aránylag korán megkeményedik, ezért az állat főképpen korán tavasszal, áprilisban és májusban szereti. Legkevésbé a tölgylombot, kivált a nagyon hamar keményedő cser- és magyaltölgy lombját kedveli, pedig hegyvidékeinken a napos déli oldalakon éppen ez a két déli tölgy a gyakoribb. A bükkerdőben az állat nagy pusztítást végezhet. Sok legelő az ősi erdő helyén kopárkodik, s hogy a természettől erdőnek szánt területen a fa és a cserje nem nőhet meg, azt a legelő állat foga okozza. Nálunk az állat csak szükség esetén fordul a lombtáplálékhoz, északibb országokban, például Finnországban, Svédországban, a lomb a háziállatoknak éppen olyan fontos tápláléka, akár a legelők és rétek fűve, s a szárított lombtakarmány a gazdaságokban éppen olyan gyakran látható, mint a szárított rétiszéna. De ez ott mégis kevesebb kárt okoz az erdőben, mert az éghajlati viszonyok az erdőnek jobban kedveznek.

Rapaics R.

Gombavirágok. A gombák életét nemcsak a közönség, hanem a szakember is csak hiányosan ismeri, mert testük az ember szeme elől elrejtőzik, elrejtve kutatja a talajban, a korhadó fában vagy más növény belsejében a táplálékot. A gombát csak akkor látjuk, amikor termőtestét kifejleszti. Többnyire a felszínre tölja vagy egészen szabadon fejleszti, mert hiszen az a feladata, hogy tömegesen apró, többnyire egysejtű, szaporító-testecskéket, úgynevezett *spórákat*, termeljen, hogy messzeföldre eljuthassanak és csirázva új gombákká növekedhessenek. A spórák éppen rendkívül kicsiségük miatt porszerűen könnyűek, szállítójuk a legtöbb esetben a szél. Felszálló levegőtömegek a gombaspórákat több ezer méternyi magasságba is felragadják. Miként azonban a virágos növények sem pusztán a szélre bízzák termésük terjesztését vagy a virágpor áthordását, hanem sok olyan virágos növényt ismerünk, amely az állatot használja szállítónak, éppúgy a gombák között is vannak egységek, amelyek a spórák terjesztését állatokra bízzák. Maeterlink szép munkájában költői módon örökítette meg a virágok értelmét, hogy milyen csodálatos módszerekkel fogják szolgálatukba az állatokat, kivált a rovarokat a beporzáshoz. A gombák ebben sokkal szerényebbek, de módszerük ugyanaz, s a növénytan azokat a gombákat, amelyek a spórák terjesztésére a rovarokat magukra csalogatják, különösen a színesebbeket, költői hasonlaltal gombavirágoknak nevezi. Ilyen gomba nálunk a szemtelen-szömöröcsög (*Ithyphallus impudicus*). Miként minden más gomba, ez is csak akkor ötlük szemünkbe, amikor termőtestét kifejleszti. Ez eleinte héjjal borított, tojásalakú; népies neve »boszorkánytojás.« Azért boszorkánytojás, mert amikor a héjban rejlő termőtest megéri, áttöri a héjat, előtör és a nyélrész a termőréteget, amelyben a spórák vannak, a magasba emeli. A sapszerű termőréteget jellegzetes kékeszöldes nyálkaréteg borítja, s ez rossz hullaszagot áraszt. Ami azonban nekünk kellemetlen, kedves a döglegyeknek; messziről repülnek a »hullaujjra«, ahogyan néhol e gombát nevezik. Amíg a nyálkában torkoskodnak, vele együtt rájuk ragad sok spóra, s amikor elrepülnek és valahol leszállva, megtisztogatják magukat, a földön hagyják a spórákat is. Nemcsak a virágoknak van tehát »értelmük«, hanem a gombáknak is, és például a szemtelen-szömöröcsög és egész rokonsági köre »értelem« dolgában éppen olyan színvonalon van, mint a döglegyeknek nyíló virág.

Rapaics R.

KÖNYVEKRŐL

Talman Ch.: *A levegő birodalma.* Fordította Ballen-egger Róbertné, a fordítást átnézte Réthly Antal dr. 311 oldal, 62 képpel és 1 melléklettel. Budapest, 1938., a Természettudományi Társulat kiadása.

A könyv szerzője Amerika egyik legkiválóbb népszerűsítő természettudományi írója. Mint az Egyesült Államok hivatalos időjárás-tani intézetének kiküldöttje, az egész világot bejárta. Tapasztalatainak gazdag anyagát érdekesen, frissen írta meg; a fordító pedig derekasan oldotta meg feladatát.

A könyv harminc fejezete kitérő bevezetés az időjárás-tan tudományába és alkalmas arra, hogy eloszlassa a nagyközönség körében az időjárás-ról mindjobban terjedő téves elgondolásokat. Nemcsak az időjárás-ról tájékoztat, hanem a kutatás módszereit is ismerteti, sőt Réthly Antal dr.-nak, a m. kir. meteorológiai intézet igazgatójának két függelékfejezete az olvasót a magyar időjárás-tani intézetbe is elvezeti és megtanítja arra, hogyan készül a »várható időjárás«.

A díszes vászonkötésű könyv hatvankét szebbnél-szebb képpel a Kir. Magyar Egyetemi Nyomdában készült és része annak a Természettudományi nagy könyvsorozatnak, amelynek kiváló szerkesztője munkatársunk, *Rapaics Raymund*.

A könyvet olvasóinknak a legmelegebben ajánlom.

Éhik Gyula dr.



Királyi-rézkosbor (*Anoetochilus regalis*) és tarka-vérkosbor (*Haemaria discolor*) fiatal példányai. *Haller László dr.* felvétele.



BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS ÁLLAT- ÉS NÖVÉNYKERTJÉNEK KÖZLEMÉNYEI

Díszeslevelű kosborfélék. Állatkertünk szép kosbor-gyűjteményében különleges csoport az a két kosbor-nemzetség, amelyet nem virágjéért, hanem leveleiért tartunk. Az egyik a vérkosbor (*Haemaria*), ennek egyetlen faja, a tarka-vérkosbor (*Haemaria discolor*). Hátsó-Indiában és Kína déli részében ismeretes, a másik a rézkosbor (*Anoetochilus*), ennek húsz faja közül üvegházunkban a Ceylonban honos királyi-rézkosbor (*Anoetochilus regalis*) látható. Leveleik bársonyosak, némelyek öt-hatféle színben pompáznak. Egy idő óta fokozott figyelemmel foglalkozunk tenyésztésükkel, hogy ezeket a szép és érdekes kosborféléket minden tekintetben megismerjük. A közönség ezeket a levélnövényeket még kevéssé ismeri és alig veszi hasznukat, holott tarka, színesen erezett, bársonyos leveleik szállodákban, előcsarnokokban vagy asztalok díszítésére, különösen esti fényben, igen jól érvényesülnek. A tarka-vérkosbor

levelei vörös vagy ezüstös erezetűek, ellenben a királyi-rézkosbor bársonyos, zöld leveleit aranyárga erezet őrésíti.

Tenyésztésük és gondozásuk korántsem olyan körülményes, ahogyan sokan gondolják. Erre a legegyszerűbben berendezett növényház is alkalmas. Legfontosabb tudni, hogy a fiatal, fejlődő növénykéket ne tartsuk túlmeleg és különösen nem zárt, izzasztó szekrényekben, mert ilyen helyen egy ideig ugyan igen gyorsan és látszólag szépen fejlődnek, de később hamar penészednek és gyorsan rothadnak. A túlsok párás levegőtől viszont igen elsatnyulnak, hajtásaik elgyengülnek, mert a huzat, a friss levegő és az erős napsütés iránt nagyon érzékenyek. Ha tehát edzett, egészséges, mutatós növényeket akarunk termelni, főképen világosságra és állandóan egyenletes hőmérsékletű levegőre van szükség.

A nyári hónapokban 18—20-fokos melegre, a téli hónapokban 12—15-fokos középhőmérsékletre van szükségük, ezen felül a meleg fokozása felesleges. Legjobban fejlődnek a vízmedencék közelében, ahol sok és állandó a pára képződés, bár a szárazabb levegőben sem pusztulnak el. Mind a kettőt a gyökértörzsek feldarabolásával, februárban és márciusban szaporítjuk. Egy-egy dugványon, amelyen egy-két egészséges gyökérszál is van, két jól fejlett szemet hagyunk. A felszeletelt részecskéket olyan földkeverékbe ültetjük, amelynek alkatrészei fehér tőzegmoha, széttepett páfránygyökér (*Osmunda*), apróra zúzott téglatörmelék és kevés vízmentes homok. A cserépben vagy tálkában a föld felszínét, ha a növényt már beültettük, még külön tisztított tőzegmohával borítjuk be és a dugványokat úgy kezeljük, mint az öreg anyanövényeket.

Ez a két díszeslevelű kosborfélé nem fákon fennlakó, hanem a földön, dús talajban élő növény, ezért az öntözéssel nagyon kell vigyáznunk, mert a rendszeres, egyenletes nedvességet szeretik. Ha az öntözést néha elmulasztjuk, a szárazságot is elviselik. Tovább fejlődve még több nedvességet vesznek fel, de vajmi keveset tartalékolnak. Az ember nem hinné, mennyire szívósak. Nemrég egy ilyen növényt kísérletképpen az üvegházban három hétig egy csepp víz nélkül, sötét helyen tartottuk. A bőjtölés és a fogság alatt leveleinek üde színezete nem változott, s amikor a növényt a világosságra tettük, rendszeresen tovább fejlődött. Ilymódon kiderült, hogy ha

kevésbé gondosan kezelik, is fejlődik és nagyobb az ellenállóképessége, mint gondoltuk volna.

Van egy harmadik díszeslevelű kosborféle is, a kelet-indiai szigetvilágban honos aranykosbor — (*Macodes*) nemzetség, ez azonban fennlakó, s fajtái — például a jávai *Macodes petola* és az újguineai *Macodes Sanderiana* — az üvegházak ritkaságai közé tartoznak.

Király

A petényi-márna. Az állatkerti akvárium előcsarnokában, egy kisebb medencében, ujjnyi hosszú néhány halacska van. Nem tarkák, nem pompás a színük. Egyszerű, szürke halacskák, mégis akváriumunk leg-ritkább állatai közé tartoznak, mert az egész világon sehol más akváriumban nem láthatók. Ez a kis hal a petényi-márna (*Barbus petényi* Heck.).

Alakja a közismert márnához hasonló, csak az orra tompább, feje pedig aránylag szélesebb. Színe környezete szerint változik. Világos vagy sötét barnás-szürke. Gyakran sötéten tarkázott. Négy bajusz-szála van. A kiváló magyar természetbúvárról, *Petényi J. Salamon*-ról nevezték el. Ő fedezte fel 1837-ben, a Poprád-folyóban. Később Erdélyben és Horvátországban is rátaláltak. Sebesvízi kisebb folyókban, különösen hegyi patakokban él. Legfeljebb húsz centiméter hosszúra nő meg. Húsa ízletes, de mivel kis hal, gazdasági jelentősége nincs. Apró víziállatokkal és kisebb rovarok vízben élő álcáival táplálkozik. A patakokban kövek mellé húzódik vagy kisebb csobogók alatt tartózkodik. Ha háborgatják, hirtelen ide-oda cikázik és rögtön megint elrejtőzik.

A petényi-márnát a mai Magyarország területéről csak egy-két helyről ismerték. Újabban néhány év előtt a Pilis-hegységben, egy kis patakban *Vasvári Miklós dr.* bukkant rá. Az állatkert példányai is onnan valók. Három évvel ezelőtt gyűjtöttük őket. Az akváriumi életkörülményekhez nehezen szoktak hozzá. Sebesen áramló vízzel, kisebb-nagyobb kövekkel, kavicsokkal utánoztuk lelőhelyükön talált környezetüket. Ily módon elértük, hogy a megváltozott viszonyokba lassan beletörődtek és egy sem pusztult el belőlük. A gyűjtésük idején alig két-három centiméternyi halacska szépen fejlődtek és elég nagyra nőttek meg ahhoz, hogy közönségünknek ezt a ritka hazai halat bemutathassuk.

A fogsághoz szokott petényi-márna elég szívós hal. A meleg és mély vizet nem kedveli és sok oxigénre van szüksége. Ha ezeket az életfeltételeket megkapja és néhány kőből, kavicsból még megfelelő rejtékhelyet is készítünk neki, az akváriumban is éveket él.

Szombath



Petényi-márna az állatkerti akváriumban. Szombath László felvétele.

A lángbagoly. (*Strix flammea* L.) hazánkban olyan gyakori madár, hogy állatkertünk évenként nyolcat-tízet kap ajándékba. Pelyhes fiókát azonban csak az idén sikerült először szereznünk. Ez a buksifejű kis bagoly először a többi madárfióka közé, külön helyiségbe került. Ott a sok kalitkában az idén sokféle fióka gyűlt össze; többek között kuvik (*Athene noctua* Scop.), kis-fakopáncs (*Dendrococcyus minor* L.), énekesrigó (*Turdus musicus* L.), gyurgyalag (*Merops apiaster* L.), búbosbanka (*Upupa epops* L.) és őszapó (*Aegithalus caudatus* L.). Amint valakit meglátnak, rögtön siránkozni kezdenek és szájukat tátva, várják a jó falatot. Mindig éhesek, ezért



Fiatal lángbagoly. Szombath László felvétele.

gyakran kapnak enni. Ebben a madárvodában a gondos ápolás következtében lángbagolyunk is gyorsan fejlődött. Nemsokára kinőttek barnásszürke szárny- és farktollai, később pedig sárgásbarna többi tolla is. Laza, lágy tollazatát apró fehér pettyek élénkítik. Legjellemzőbb azonban a szeme körül nőtt, szívalakú tollfátyol. Ezt öt gyűrűben elhelyezkedő, mozgatható kis tollak alkotják. A kampós csőre tövén ágaskodó, szállás tollak nőttek ki utoljára.

Amikor szépen felcseperedett, a madárház többi lángbagolya közé tettük. Az új helyen eleinte nagyon félt. Egy sziklaoduba húzódott s ha társai feléje közeledtek, félgömbalakú kidomborodó nagy szemét tágra meresztve, fűjt, prüszkölt és csőrével kattogott. Közben hol labdává húzódott össze, hol tollait lesimítva, hirtelen magasra ágaskodott. Fejét tudja a legmulatságosabban forgatni. Később meggyőződött, hogy társai nem bántalmazzák és megnyugodott. Amikor a társaság napközben az ülőrúdon egymáshoz simulva bóbiskol, már bizalmasan közéjük furakodik. Amint így egysorban, egymás mellett ülnek, jól látható, hogy alig van közöttük két egyforma színű. Legtöbbnek a melle sárga vagy barna, de akad közöttük kékeszürke és piszkosfehér is. Ilyenkor az is megfigyelhető, hogy külső, úgynevezett vetelő ujjukat akár előre, akár hátra tudják fordítani.

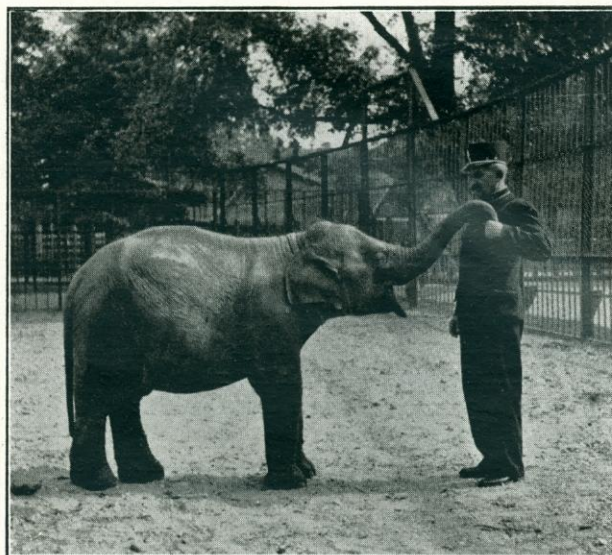
A szabadon élő lángbagoly a nappal odujában tölti és csak sötét éjjel indul vadászni. Repülése nesztelen és csapongó, akár a pillangóé. A földtől körülbelül egyméternyire szokott röpködni. Látása és hallása olyan jó, hogy a sötétségben is mindent lát és a leggyengébb neszt is meghallja. A közfelfogás ellenére nappal is jól lát. Ezt bizonyítja, hogy a nappal felriasztott lángbagoly a legsűrűbb ágak között is könnyűszerrel suhan át. Főképen az egereket pusztítja, de néha patkányt, pockot, kisebb madarat és rovarot is felfal. Zsákmányát végig tollas, rövid lábával olyan erősen ragadja meg, hogy már hegyes karmaival sebzi halálra. Mohó lakmározása nem valami szép látvány. Az egeret ugyanis, akár a kígyó, nagy erőlködéssel egyszerre nyeli le. Nálunk még nyers lóhúst is kap és ezt is jó étvágygal költi el. Emésztése gyors, a megemészthetetlen szórt, tollat és csontot pedig kis gombócokban később kiöklendezi. Ilyenkor előre hajolva, tátott szájjal erőlködik és egyhelyben topog.

A lángbagoly csak a hidegebb övezetekben nem él, egyébként az egész földön elterjedt. Kedvenc tartózkodási helye a sík és dombos vidék. Fészket nem szívesen épít, inkább faodukban, sziklarepedésekben húzódik meg. Csaknem gömbalakú, fehér tojásain a tojó egymaga kotlik. A fiókákat pedig együtt nagy gondnal nevelik fel. A felcseperedett, repülős fiatalok huhogásától hangos a környék. Megesik néha, hogy galambdúcokban fészkelnek és költenek, de a mellettük lakó galambokkal nem zördülnek össze.

Ennek az egérpusztító, hasznos madárnak, sajnos, sok ellensége van. Köztudomású, hogy amikor a többi madár felfedezi, köréje sereglik, majd zajosan üldözi és bántalmazza. Egyes helyeken babonás félelemből az ember is üldözi. Európa déli részében azonban a lakosság oltalmába fogadja és szívesen veszi, ha háza padlásán fészkel.

Stokovszky

Indiai-elefántborjú az állatkertben. Augusztus 19-e óta egy nőtényi elefántborjú vendégeskedik az állatkertben. Körülbelül másfél éves lehet; súlya 376 kiló. Arányosan izmos, zömök testén, főképen homlokán és hátán, gyér fekete szőrzet van. Apró, élénken csillogó szeme kedvesen, kíváncsian néz a világba. Olyan pajkos, jóindulatú, hogy mindenki megkedveli. Tulajdonosa a budapesti »Arizona« mulatónak a gazdája; Németországból hozatta, hogy műsorában szerepeltesse. A vadonban befogott fiatal állat még egyáltalán nincs idomítva, az állatkerti ápolók feladata, hogy engedelmességre, lépcsőn járásra, teherhordásra és mindazokra a mutatványokra tanítsák, amelyekkel a műsorban szerepelni fog. Ápolója meg is tesz mindent a siker érdekében, hiszen a legjobb állatkerti foglalkozás a vadállatok szelidítése. Úgy szólván egész napját vele tölti és mindenféleképpen kedveskedik neki, mert ilyen fiatal állatot csak jó bánásmóddal lehet engedelmességre szoktatni. Zsebében kockacukorral bemegy hozzá kifutójába és megkezdődik a szelidítés munkája. Az első feladat arra szoktatni, hogy engedelmesen az ember után menjen. Ez mindjárt az első kísérletnél meglepően sikerült. Egy-két kockacukor kedvéért a kifutónak bármelyik részébe ápolója után ment. Másnap reggel már a kert útjain sétáltatták. Ekkor derült ki, mekkora erő van benne. Őt ember vezette és fülénél fogva teljes erővel tartotta, de amikor megérezte a szabadságot, egy mozdulattal lerázta őket magáról és elment a tevéket meglátogatni. Onnan aztán láncon kellett a szökevényt visszavezetni. Közben érdekes megfigyelésünk volt. A tevék felé vezető úton



Az »Arizona«-mulató fiatal indiai-elefántja az állatkertben.
Haller László dr. felvétele.

el kellett mennie »Sziám« öreg elefántbikánk mellett, de rá sem hederített, Sziám azonban, ormányát felemelve, valami különös hanggal üdvözölte. Ilyen fújásszerű, halk trombitálást Sziámtól még sohasem hallottunk.

Az ifjú vendég e szokése után visszakerült helyére és büntetésből magára hagyták. Ez egyáltalán nem tetszett neki, mert megszokta, hogy vele foglalkoznak; hangosan trombitálva hívta vissza ápolóját. Másnap hajnalban kísérletképen elvitték a mulatóba. Aggódtunk, hogy a városban megvadul, de nyugodtan sétált el a Nagymező-utca. A mellette elsuhanó gépkocsikat figyelembe sem vette, csak az autbuszokat méltatta egy-egy pillantásra. A mulatóban keskeny csigalépcsőn, üvegek és poharak között biztosan ment ápolója után. Túrte, hogy bársonytakarót tegyenek rá és szalagot kössenek nyakára, általában nyugodtan viselkedett, csak az nem tetszett neki, hogy a nyakára ülnek. Erre majd külön kell még szoktatni.

Az állatkertben kezdettől fogva otthonosan viselkedett. Kéregetve nyújtogatja ormányát és megkísérli a kerítést át a rácsszemeken kidugni, hogy a neki nyújtott falatokat vele elérje. Érdemes megfigyelni, amikor eszik. Ha nagyobb csomó szénát vesz fel, rálép, ormányával egyes szálakat húz ki belőle, gondosan összecsavarja, megrázza és csak azután teszi szájába. Ormánya legfontosabb szerve. Nemcsak eszik és szagol vele, hanem gyengéden rátekeri ápolója karjára és így belekapaszkodva követi. Időnként a legyek ellen és szórakozásból, kavicsot és földet szór fejére és hátára; sokszor egész nap gyér szőrszájai között apró kavicszemek borítják.

Reméljük, hogy szereplése éjjelenként az »Arizona« mulatóban nem árt meg egészségének és hosszú életű lesz Budapesten.

Haller dr.

**Kéziratokat nem őrzünk meg
és nem adunk vissza**

APRÓ HIRDETÉSEK

Az apróhirdetés minden szava 20 f.; előfizetőknek 10 f.
A legkisebb hirdetés egyszeri megjelenése 2 pengő;
előfizetőknek 1 pengő.

Előfizetési vagy hirdetési díj Állatkert Budapest, XIV.,
küldendő.

Természettudományi Közlöny. Szerkeszti: *Mágócsy-Dietz Sándor* és *Zimmermann Gusztáv* közreműködésével
Gombocz Endre és *Szabó-Palay József*. Szerkesztőség és
kiadóhivatal: Budapest, VIII., Eszterházy-u. 16.

Magyar Foxterrier-Tenyésztők Egyesülete Budapest, VII.,
István-út 2. Hivatalos órák hétfőn és csütörtökön
d. u. 3–5 óra között. Telefon: 142-474.

Magyar Tacsó-Tenyésztők Egyesülete Budapest, VII. ker.,
István-út 2. Telefon: 142-474. Hivatalos órák hétfőn
és csütörtökön d. u. 3–5 óra között.

Magyarfajta Kutyákat Tenyésztők Egyesülete Budapest,
VII. ker., István-út 2. Telefon: 142-474. Hivatalos
órák mindennap d. u. 3–5 óra között.

Magyar Dobermannosok titkári hivatala Budapest,
VIII., Baross-utca 77. Telefon: 141-378

Magyarországi Telivér Kutyatenyésztő Egyesületek Szövetsége Budapest, VII., István-út 2. Telefon: 142–474.

A szerkesztésért és kiadásért felelős: Nadler Herbert.

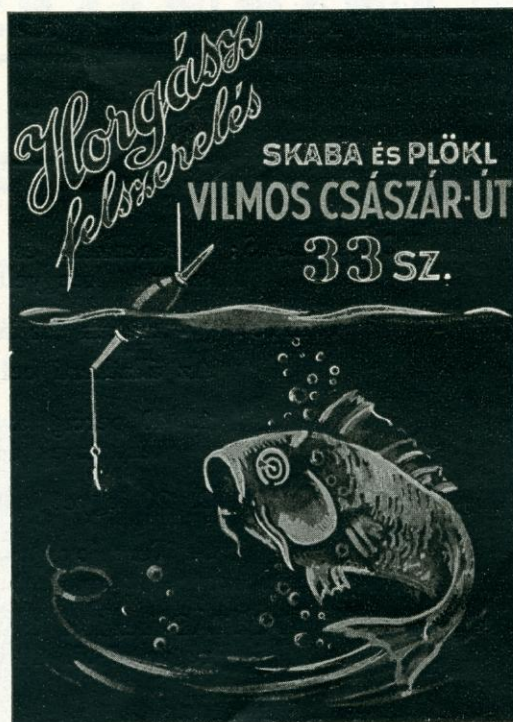
**Hirdessünk
„A Természet“-ben**

SZILÁDY ZOLTÁN: Zoologia.

Bevezetés a tudományos állattanba. Debrecenben tartott egyetemi előadásainak szövege megjelenik a szerző kiadásában. Első része: Gerinctelenek, 260 oldalon már kapható és a nemsokára következő két kötettel együtt előfizetőknek 16 P az ára. A munka megjelenése érdekében a szerző lapunk előfizetőinek kedvezményes áron ajánlja a következő munkáit:

Bulgária díszes vászonkötésben, plaquettel	8— P
Ugyanez fűzött példány	6— P
A mi Erdélyünk	1— P
Környékünk állatvilága (cserkészkönyv a közönségesebb állatok megismerésére) ...	1— P
Vissza az anyaföldre	—50 P
A középeurópai béke útja	—50 P

Postaköltség beleértve. — Cím: Pomáz. — Postacsekk száma: 19.817.



HIRSCHLER MIKSA VASÜZLETE

Budapest, VI., Szondy-utca 54.

Legolcsóbb bevásárlási forrás:

Mindennemű kertészeti és gazdasági eszközök.

Háztartási cikkek.

Épület- és bútortárgyak.

Telefon: 117-528 Üveg- és porcellánáru.

LOVAGLÓ- ÉS HAJTÓISKOLA

AZ ÁLLATKERTBEN!

LOVAGLÁS: egyéneként és osztályban, alapgyakorlatok, iskolalovaglás futószárral, kengyellel és kengyel nélkül, haladók tereplovaglása stb.

HAJTÁS: gyermekek hajtása egyes-, kettes-, négyes- és ötösfogatokkal. Az állatkerti belépődíjon vagy évi bérletjegy árán felül:

1. 40 percig tartó lovaglásért, egy, vagy kétlovas kocsi hajtásáért kezdőknek és haladóknak 2 pengő 50 fillér;
2. 20 jegyet tartalmazó jegyfűzet ára 40 pengő;
3. Tereplovaglás esetenként és személyenként 5 pengő.

SZAKSZERŰ TANÍTÁS kezdők és haladók számára csütörtök kivételével naponta reggel 7-től 10-ig és délután 4-től 7-ig.

E L S Ő R E N D Ű B E T A N Í T O T T L O V A K !

A SZÉKESFŐVÁROSI ÁLLAT- ÉS NÖVÉNYKERT

pálmaházában délszaki növények gazdag gyűjteménye,

az akváriumban tengeri- és édesvízi állatok,

a kígyóházban óriás- és mérgeskígyók, gyíkok, békák, teknősök és díszhalak láthatók,

az egész kertben szabad fényképezés.

BELÉPŐDÍJ: Felnőtteknek 20 fillér, 10 éven aluli gyermekeknek 10 fillér.